

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

**ODELJENJE ZA NADGLEĐANJE/ ODSEK ZA VLADAVINU PRAVA
Sekcija za nadgledanje pravosudnog sistema**

Privatizacija na Kosovu:

**Sudska revizija odluka
Kosovske povereničke agencije od strane Specijalne komore
Vrhovnog suda Kosova**

maj 2008.

Sadržaj

SADRŽAJ	2
REZIME IZVEŠTAJA	4
I. UVOD	6
II. ISTORIJSKA POZADINA, EKSPROPRIJACIJE I DRUŠTVENA PREDUZEĆA	7
A. EKSPROPRIJACIJE, DRUŠTVENO VLASNIŠTVO I PRIVATIZACIJE	7
B. UPRAVLJANJE DRUŠTVENIM PREDUZEĆIMA	8
III. ZAKON O KOSOVSKOJ POVERENIČKOJ AGENCIJI	9
A. POVERENIČKA AGENCIJA UPRAVLJA PREDUZEĆIMA U DRUŠTVENOJ SVOJINI	9
B. PRODAJA PODRUŽNICA DRUŠTVENIH PREDUZEĆA	10
C. VLASNIŠTVO	11
D. REORGANIZACIJA DRUŠTVENIH PREDUZEĆA PUTEM POSTUPKA MORATORIJUMA	12
E. LIKVIDACIJA DRUŠTVENIH PREDUZEĆA	13
1) Moguće odlaganje sudskog postupka i ukidanje transakcija	13
2) Komisije za likvidaciju	14
3) Preispitivanje odluka Komisije za likvidaciju od strane Revizione komisije i Specijalne komore	15
F. PRENOS PRAVA KORIŠĆENJA NA PRAVO ZAKUPA	15
G. PRAVA RADNIKA NA DEO PRIHODA U DRUŠTVENIM PREDUZEĆIMA	16
1) Zaposleni imaju pravo na 20% od dela prihoda od privatizacije	16
2) Spisak radnika koji ispunjavaju uslove („spisak radnika“) i pregled	16
3) Dokaz o diskriminaciji	17
4) Svrstavanje potraživanja radnika u postupku likvidacije	17
H. DAVANJE GARANCIJA ZA POTRAŽIVANJA POVERIOCA I VLASNIKA DP	17
I. POZICIJA POVERENIČKE AGENCIJE I NJENIH DIREKTORA	18
1) Ograničena odgovornost Povereničke agencije i isključiva nadležnost Specijalne komore	18
2) Odgovornost Odbora i radnika Povereničke agencije	18
IV. ZAKONODAVNI PROBLEMI U VEZI SA ZAKONOM O KOSOVSKOJ POVERENIČKOJ AGENCIJI	19
A. ZAKONI SU SLOŽENI	19
B. U ZAKONIMA PONEKAD NEDOSTAJU POJEDINOSTI	19
C. POVERENIŠTVO NIJE DEFINISANO, OSTALI KONCEPTI NISU JASNI	20
D. OBUSTAVA POSTUPKA U LIKVIDACIJI I EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA	20
E. SLUČAJEVI U VEZI SA SPISKOM RADNIKA	22
F. OBJAVLJIVANJE OPERATIVNE POLITIKE, GODIŠNJI IZVEŠTAJI I IZVEŠTAJI O REVIZIJI	23
1) Operativna politika	23
2) Godišnji izveštaji i izveštaji na tromesečju	23
G. IZBOR ZAKONA I PRAVILA TENDERA	25
V. PRIVATIZACIJA MOŽE BITI EKSPROPRIJACIJA	25
A. EKSPROPRIJACIJA PO PROTOKOLU I KONVENCIJE	26
B. ČLANOVI 5.3. I 5.4. UREDBE 2005/18	27
C. NEMA PONIŠTENJA, NEMA RESTITUCIJE	30
D. SUDSKE ZABRANE	31
E. SPECIJALNA KOMORA PROPISUJE DA KONVENCIJA IMA PREDNOST U ODNOSU NA UNUTRAŠNJE PRAVO	33
VI. ZAKON O SPECIJALNOJ KOMORI	34
A. NADLEŽNOST SPECIJALNE KOMORE	34
B. SUDIJA IZVEŠTILAC I UOBIČAJENI POSTUPCI	35
B. UPUĆIVANJE ZAHTEVA REDOVNIM SUDOVIMA	36
C. TROČLANA SUDSKA VEĆA	37
D. JEDAN STEPEN, OGRANIČENA ŽALBA	37

E. NEFORMALNA ŽALBA	38
G. OSTALA PROCEDURALNA PRAVILA	39
VII. ZAKONODAVNI PROBLEMI U VEZI SA ZAKONOM O SPECIJALNOJ KOMORI.....	39
A. OGRANIČENO PRAVO NA ŽALBU I POŠTOVANJE STANDARDA LJUDSKIH PRAVA	39
B. IMENOVANJE SUDIJA I NEZAVISNOST SPECIJALNE KOMORE	40
C. VIŠESTRUKI FUNKCIJE I NEPRISTRASNOST SUDIJA	40
VIII. PROBLEMI UTVRĐENI PRI SUDSKOJ REVIZIJI ODLUKA SPECIJALNE KOMORE..	42
A. OBJAVLJIVANJE ODLUKA	42
B. REDOVNI SUDOVI PREUZIMAJU NADLEŽNOST	43
C. KVALITET PRAVNOG ZASTUPANJA	44
1)Nedovoljno poznavanje važećeg zakona	45
2)Loše zastupanje ili nedolazak advokata na sudske rasprave	45
3) Nepostojanje punomoćja	47
D. ODLAGANJA	47
F. ADMINISTRATIVNE GREŠKE	49
IX. ZAKLJUČAK	50
PREPORUKE	51
ANEKS I: ČINJENICE I BROJKE POVERENIČKE AGENCIJE I SPECIJALNE KOMORE	53

REZIME IZVEŠTAJA

Ovaj izveštaj analizira privatizaciju i sudsko preispitivanje odluka o privatizaciji na Kosovu s aspekta međunarodnih standarda ljudskih prava¹. Opisuje pravila koja uređuju rad Kosovske povereničke agencije (Poverenička agencija), institucije koja je zadužena sa proces privatizacije, i Specijalne komore pri Vrhovnom sudu koja se bavi pitanjima koja se odnose na Kosovsku povereničku agenciju (Specijalna komora), sudskog tela koje ima nadležnost da preispita predmete u vezi sa privatizacijom. Pored toga, u izveštaju su navedena i pitanja koja su izazvala zabrinutost Misije OEBS-a na Kosovu (OEBS) tokom neposrednog nadgledanja predmeta pred Specijalnom komorom.²

Poverenička agencija prenosi vredna sredstva društvenih preduzeća novoformiranim podružnicama i prodaje te podružnice na javnim aukcijama. Vršiti likvidaciju preostalih preduzeća i manje vrednih sredstava kao što nalaže relevantna Uredba UNMIK-a, primenjuje proceduru plaćanja vlasnicima i poveriocima u likvidaciji a takođe koristi ostvarene prihode da plati bivšim radnicima, vlasnicima sredstava i poveriocima preduzeća.

OEBS je zabrinut zbog složenosti uredbi i administrativnih naređenja koja se odnose na proces privatizacije. Takođe, pravilima ponekad nedostaju detalji i ne razjašnjavaju važne koncepte, kao što je koncept povereništva. Izveštaj analizira pravnu zaštitu zaposlenih i predlaže da Poverenička agencija kreira svoje operativne politike i ostale informacije koje će biti dostupne javnosti.

Pravila koja uređuju proces privatizacije podrazumevaju da Poverenička agencija može da proda imovinu koja je vlasništvo trećih lica i da mora da plati vlasnicima nadoknadu samo od prihoda koji je dobijen prodajom. Ovim mogu biti povređeni međunarodni standardi ljudskih prava -- kao što je član 1 Protokola 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima -- pošto privatizacija može dovesti do eksproprijacije bez neophodnih zaštitnih mehanizama i odgovarajuće naknade. Takođe je dovelo do zabune među stranama čija su vlasnička potraživanja odbijena. Nedavno je Specijalna komora donela odluku o tome da odredbe koje se odnose na privatizaciju krše propise i zbog toga su zamenjene članom 1 Protokola 1 i članom 6 Konvencije.

Izveštaj takođe sumira pravila koja se odnose na vođenje postupaka pred Specijalnom komorom i uočava probleme kao što su nedostatak ulaganja žalbe.

Na osnovu neposrednog nadgledanja Specijalne komore i preispitivanja primera donetih odluka, OEBS uočava probleme kao što je neuspeh da se objave odluke Specijalne komore, pogrešna pretpostavka nadležnosti redovnih sudova nad

---

¹ Međunarodni standardi ljudskih prava, kao što su Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950), podrazumeva direktno primenjivanje na Kosovo shodno izmenjenoj Uredbi UNMIK-a br. 2001/9, O ustavnom okviru za privremenu samoupravu na Kosovu, član 3.2 i 3.3 kao i Uredba UNMIK-a br. 1999/24, član 1, koja je dopunjena i izmenjena Uredbom UNMIK-a br. 2000/59.

² Shodno Rezoluciji Saveta bezbednosti 1244, OEBS ima mandat da nadgleda usaglašenost sistema pravosuđa na Kosovu sa domaćim zakonom i međunarodnim standardima ljudskih prava. Ovo je prvi izveštaj OEBS-a koji se odnosi na nadgledanja Specijalne komore pri Vrhovnom sudu o pitanjima koja se odnose na Povereničku agenciju. OEBS je započeo nadgledanje krivičnih predmeta 1999. godine, a u 2004. proširio svoje nadgledanje na građanske parnice.

predmetima o kojima treba da raspravlja Specijalna komora i loš rad advokata pred sudom.

Izveštaj se završava velikim brojem preporuka koje su upućene zakonodavcu, Specijalnoj komori, Povereničkoj agenciji i ostalim relevantnim akterima.

I. UVOD

Privatizacija na Kosovu je preraspodela sredstava u društvenom vlasništvu privatnim licima ili preduzećima. To je pravno složen i politički opterećen proces koji će imati dugoročne uticaje na privredu. Utiče na mnoge bivše i sadašnje vlasnike i zaposlena lica. Neki vlasnici ili radnici mogu da dobiju neočekivani dobitak a drugi skoro ništa. Tu se takođe javlja i etnička komponenta, jer pojedinci iz različitih zajednica mogu kao razlog navesti da je prošla ili sadašnja diskriminacija uticala na njihovu mogućnost da imaju korist iz procesa privatizacije. To će uticati na potencijalne „glavne dragulje“ Kosova, kao što je veoma vredan rudnik Trepča/Trepça i skijaški centar na Brezovici/Brezovicë. Takođe utiče na mnoge hotele, restorane, zemljišne posede i mala preduzeća.

Privatizacija takođe pobuđuje emotivna pitanja iz prošlosti: konfiskacije, nacionalizacije, stvaranje društvene imovine i kasnije transformacije poslovanja. Kada se društvena imovina privatizuje, mogu se javiti imovinska potraživanja pojedinaca ili njihovih potomaka koji su bili vlasnici privatne imovine pre njene zaplene ili nakon njene transformacije. Situacija na Kosovu je dodatno iskomplikovana, jer su mnogi imovinski podaci nestali zbog sukoba iz 1999. godine.

Važnost procesa privatizacije se odražava u tome da Specijalni predstavnik Generalnog sekretara ima izvršnu vlast da upravlja preduzećima i imovinom. Proces privatizacije je dodeljen Kosovskoj povereničkoj agenciji, a parnični predmeti se obično dodeljuju Specijalnoj komori.

Uredba UNMIK-a br. 20008/4 dopunjuje Uredbu UNMIK-a br. 2002/13 O uspostavljanju posebne komore Vrhovnog suda na Kosovu za pitanja koja se odnose na Kosovsku povereničku agencija. Koja je efektivna od 31. maja. 2008. godine. Najbitnije implikacije ovih izmena uključuju povećanje broja sudija u Specijalnoj komori stvaranje prava na žalbu. Očekivano je da ostala zakonodavstva (kao što su Administrativne odredba o osnivanju Specijalne komore) i Uredba i Administrativna odredba o osnivanju Kosovske Povereničke agencije će takođe biti dopunjena.

I. ISTORIJSKA POZADINA, EKSPROPRIJACIJE I DRUŠTVENA PREDUZEĆA

A. Eksproprijacije, društveno vlasništvo i privatizacije

Uzastopni talasi eksproprijacija, nacionalizacija, socijalizacija i transformacija koji su se pojavili tokom jugoslovenskog perioda nakon 1945. komplikuju nastojanja za privatizaciju na Kosovu³.

Posle Drugog svetskog rata, jugoslovenske vlasti konfiskovale su privatno vlasništvo „neprijatelja“ i njihovih „saradnika“. Kasnije je vlada nacionalizovala poljoprivredno zemljište koje je prevazilazilo veličinu koja je bila zakonom dozvoljena za privatno vlasništvo⁴. Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije iz 1953. je takođe svrstao sve prirodne resurse u državnu imovinu.

Tokom šezdesetih godina radnički saveti su zamenili državnu kontrolu a društvena imovina je zamenila nacionalizovanu imovinu. Vrhunac je dostignut Ustavom iz 1974. Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koji je predviđao da sva sredstva proizvodnje i ostala sredstva kolektivnog rada, rezultat kolektivnog rada i prirodnih resursa i ostala sredstva koja su bila određena za javnu upotrebu postanu društvena imovina. Društvena imovina se smatrala samostalnom pravnom kategorijom koja je bila drugačija od privatne i državne imovine. Glavna karakteristika društvene imovine bila je u tome da imao društvene imovine nisu mogli da steknu vlasništvo nego su imali pravo korišćenja imovine koja je bila određena kao društvena imovina. Preduzeća su bila društvena preduzeća (DP)⁵ i ova

---

³ Videti, Kosovski institut za političko istraživanje i razvoj, *Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu i privatizacija društvene imovine, važan pregled trenutnog procesa privatizacije na Kosovu*, Prishtinë/Priština, jun 2005. godine, strana 5-6, citiranje Misajlovskeg: *O korišćenju objekata koji pripadaju imovini u društvenom vlasništvu: Zakonitost*, Zagreb, 1958. godina, strana 438 ff. Videti takođe Matteo Tondini, *Sistem privatizacije na Kosovu, Uzdižanje ka nesigurnoj budućnosti*, Priština, decembar 2003. Neki od relevantnih zakona su: Kosovski zakon o građevinskom zemljištu, članovi 38. i 39. (Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo br. 14/80); Savezni zakon o preduzećima, članovi 75-79. (Službeni list Savezne Republike Jugoslavije 77/88); Savezni zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, član 135 (Službeni list Savezne Republike Jugoslavije 84/89).

⁴ Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije br. 64/1945.

⁵ Uredba UNMIK-a 2005/18, član 3, definiše društveno preduzeće kao (i) pravno lice (drugačije od javnog preduzeća) koje je u vreme kada je stvoreno potpadalo pod stavove 1. ili 2. člana 2. Zakona o preduzećima, ili (ii) pravno lice (a) koje je u vreme svog osnivanja potpadalo pod stav 3. člana 2. Zakona o preduzećima, i (b) kada je veći deo njegove imovine u društvenom vlasništvu ili kada veći deo kapitala čini društveni, kapital.“ Član 2. jugoslovenskog Zakona o preduzećima, objavljenog u Službenom listu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 77/78, 40/89, 46/90, glasi: „1. Sledeće je u društvenoj svojini: društvena preduzeća, javna preduzeća, kao i deoničarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću kada posluju sredstvima u društvenoj svojini. 2. Sledeće pripada zadružnoj svojini: zadružno preduzeće, deoničarsko društvo, komanditno društvo, i društvo sa neograničenom solidarnom odgovornošću članova, ako su u njih uložena sredstva u zadružnoj svojini. 3. U mešovitoj svojini su: deoničarsko društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću, komanditno društvo, društvo sa neograničenom solidarnom odgovornošću članova, kada se u njih ulažu sredstva u različitim oblicima svojine –društvenoj, zadružnoj, svojini građana, građanskih pravnih lica ili u svojini stranih lica.

društvena preduzeća su koristila sredstva u društvenom vlasništvu. Konačni vlasnik društvene imovine bilo je društvo.⁶

Konfiskacija, nacionalizacija i socijalizacija iz prošlosti komplikuju sadašnju privatizaciju. Verovatno neka lica imaju prava na povraćaj imovine ili finansijsku nadoknadu jer su pre toga posedovala imovinu koja je bila predmet nelegalne eksproprijacije ili je postala društvena imovina, a sada pripada društvenim preduzećima koje Poverenička agencija privatizuje ili su u procesu likvidacije.⁷ Međutim do danas ne postoji zakon koji reguliše tužbe za nadoknadu prethodno ekspropisane imovine kao što je slučaj sa zemljama istočne Evrope u tranziciji. Nedostatak zakona o naknadi je znatno povećalo poteškoće, kompleksnost, i probleme za program privatizacije na Kosovu. Kosovska poverenička agencija je traži zakon o naknadi na Kosovu već nekoliko godina i nastojala da pokaže sve ove poteškoće.

Između 1989. i 1999. godine, Savezna Republika Jugoslavija - kasnije Republika Srbija – uvela je „privremene mere“⁸ kako bi se promenila uprava, radnički saveti i radna snaga društvenih preduzeća. Osim toga, jedan oblik privatizacije ostvaren je putem transakcija koje se pominju kao transformacije⁹. Kroz transformacije su neka lica (veoma često srpske nacionalnosti) stekla privatna vlasnička prava (u skladu sa zakonom koji je u to vreme bio na snazi na Kosovu) u kosovskim društvenim preduzećima. Privatizacija Povereničke agencije, kao što stoji i u Uredbi UNMIK-a koja je na snazi, bi mogla da dovede do eksproprijacije imovine stranih državljana i kosovskih Srba koji su bili korisnici takve transformacije koju je sprovela Srbija¹⁰. Dalje, iako zakonodavstvo jasno kaže kada transformacija treba da bude prepoznata (kada je ona bila osnovana i sprovedena u potpunom skladu sa primenjivim zakonom i nije bila diskriminatorna niti je kršila principe Konvencije)¹¹, nejasno je kada su tačno ovi zahtevi ispunjeni.

B. Upravljanje društvenim preduzećima

Od 1999. godine, UNMIK se usredsredio na pitanja imovinskih prava, uključujući ona koja se odnose na društvenu imovinu na Kosovu¹². Ustavni okvir za Privremene

---

⁶ Postoje tri entiteta koja se mogu smatrati organima koji predstavljaju društvo: (1) država (npr. Savezna Republika Jugoslavija, Republika Srbija ili pokrajina Kosovo), (2) opštine ili (3) radnički saveti. Opštine predstavljaju organ društva u pogledu administracije društvene imovine. Za više informacija videti Kosovski institut za političko istraživanje, *Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu i privatizacija društvenih preduzeća*, navedeno je gore, str. 5-6.

⁷ Pitanje da li će prethodno vlasništvo biti priznato zavisi od nekoliko faktora, pod kojim zakonom je imovina uzeta, da li je uzeta u skladu sa zakonom i da li su u skladu sa zakonom bila neka vremenska ograničenja koja mogu da ospore uzimanje. Videti npr. zapisnik Specijalne komore tokom ročišta održanog 2. avgusta 2007. u predmetu *Mehmet Široka i drugi protiv KPA*, SCC-07-0030.

⁸ Zakon o postupanju republičkih organa u posebnim okolnostima, Službeni list SRS br. 30/90 i Zakon o radnim odnosima u posebnim okolnostima, Službeni list SRS br. 40/90.

⁹ Zakon o uslovima i postupku pretvaranja društvene svojine u druge oblike svojine (dopunjen i izmenjen), Službeni list Socijalističke Republike Srbije br. 48/91, 75/91 i 51/94.

¹⁰ Videti Kosovski institut za političko istraživanje i razvoj, *Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu i Privatizacija društvene imovine*, 2005. op cit., str. 11.

¹¹ Uredba UNMIK-a, br. 2005/18, član 5.3 (b).

¹² Uredba UNMIK-a br. 1999/01 od 25. jula 1999. godine, „O ovlašćenjima Privremene uprave na Kosovu“, dopunjena i izmenjena Uredbom UNMIK-a br. 2000/54, u svom članu 6 predviđa:

6.1 „UNMIK upravlja pokretnom i nepokretnom imovinom na teritoriji Kosova ... za koju UNMIK ima opravdanih i objektivnih osnova da veruje da je ta imovina:

institucije samouprave na Kosovu¹³ predviđa da Privremene institucije na Kosovu u okviru svojih ovlašćenja neće imati neka određena ovlašćenja, nego da će ta ovlašćenja isključivo biti u rukama Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara. Među ovim ovlašćenjima su ovlašćenja da upravlja javnom, državnom i društvenom imovinom, uređivanje javnih i društvenih preduzeća i definisanje pravne nadležnosti i nadležnosti za rešavanje sporova koji se vode oko komercijalne svojine¹⁴.

UNMIK je proglasio zakone i uspostavio dve institucije - Povereničku agenciju i Specijalnu komoru - koje se bave upravljanjem i privatizacijom javne, državne i društvene imovine.

III. ZAKON O KOSOVSKOJ POVERENIČKOJ AGENCIJI

Osnovni dokumenti koji ustanovljuju Povereničku agenciju i opisuju njene funkcije su Uredba UNMIK-a br. 2005/18.¹⁵

A. Poverenička agencija upravlja preduzećima u društvenoj svojini

Poverenička agencija je ovlašćena da upravlja preduzećima u javnom i društvenom vlasništvu koja su bila registrovana na Kosovu do 31. decembra 1988. i bilo kojom imovinom koja se nalazi na teritoriji Kosova, koja uključuje imovinu u društvenom vlasništvu do 22. marta 1989. godine.¹⁶ Radeći to, Poverenička agencija mora da radi u interesu vlasnika društvenih preduzeća i razvoja Kosova u celini i u interesu dobrobiti svih njegovih stanovnika.¹⁷

(i) imovina koja pripada ili je uknjižena na Saveznu Republiku Jugoslaviju ili Republiku Srbiju ili na bilo koji njihov organ; ili

(ii) imovina koja je u društvenoj svojini.“

6.2 „Upravljanje UNMIK-a imovinom.... je bez uticaja na prava bilo kojeg fizičkog ili pravnog lica da dokazuje vlasništvo ili ostala prava nad imovinom pred nadležnim sudom na Kosovu ili pred pravosudnim mehanizmom koji treba da bude ustanovljen uredbom“.

Smatra se da je Uredba UNMIK-a br. 1999/1 stupila na snagu 10. juna 1999. godine, datum usvajanja Rezolucije Saveta bezbednosti 1244 (1999); videti član 7.

¹³ Uredba UNMIK-a br. 2001/9, Ustavni okvir za privremenu samoupravu na Kosovu, od 15. maja 2001.

¹⁴ Uredba UNMIK-a br. 2001/9, Ustavni okvir za privremenu samoupravu na Kosovu, član 8.1(q), (r) i (u).

¹⁵ Poverenička agencija je osnovana Uredbom UNMIK-a br. 2002/12 o uspostavljanju kosovske Povereničke agencije koja je dopunjena je Uredbom UNMIK-a br. 2005/18. Po saznanju OEBS-a novi zakon koji reguliše povereničku agenciju i koji će zameniti Uredbu UNMIK-a br. 2002/12 (koja je dopunjena Uredbom UNMIK-a br. 2005/18) je pripremljen i poslat veću Kosova na razmatranje.

¹⁶ Osim toga, Kosovska poverenička agencija upravlja javnim preduzećima i manjinskim udelom u preduzećima u društvenom vlasništvu koja su bila registrovana na Kosovu do 31. decembra 1988. Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 5.1.

¹⁷ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 2.2 predviđa: „... Poverenička agencija (a) upravlja preduzećima kao poverenik njihovih vlasnika...“ i (c) „vrši druge aktivnosti da bi očuvala ili uvećala vrednost ili održivost aktivnosti o kojima je reč i preduzima druge korake ili mere .... koje podstiču obnovu privrede, razvoj Kosova i dobrobit njegovih stanovnika ili stanovnika bilo koje posebne oblasti.“ Na osnovu Izveštaje revizije Kancelarije glavnog revizora (decembar 2006. godine, str. 6), ovakav tekst (koji je predstavljen u Uredbi UNMIK-a br. 2005/18) omogućio je Povereničkoj agenciji da se u privatizacione uslove unesu garancije investitora da će zaposliti članove etničkih grupa iz lokalne zajednice.

U skladu sa svojim ovlašćenjima, Poverenička agencija ima široka administrativna ovlašćenja.¹⁸ Takođe može ustanoviti jednu ili više korporativnih podružnica društvenog preduzeća¹⁹ čiji je vlasnik društveno preduzeće, a kojim upravlja Poverenička agencija i da prenese deo ili celokupnu aktivu i odabrane (obično trenutne) pasive društvenih preduzeća takvim podružnicama.²⁰ Osim toga, Poverenička agencija u ime društvenog preduzeća može da proda sve ili deo deonica podružnica²¹ i da upravlja gotovinskim prihodima ili deonicama koji su rezultat prodaje.²² Poverenička agencija čuva prihode u korist poverilaca i vlasnika društvenog preduzeća²³.

Društveno preduzeće obično zadržava većinu obaveza i zaposlenih lica, tako da nakon prodaje podružnice(-a), novi vlasnik(-ci) nisu odgovorni za njih, a Poverenička agencija likvidira takvo društveno preduzeće.²⁴ Ukoliko Poverenička agencija veruje da sredstva društvenog preduzeća ne čine vredno poslovanje, neće oformiti podružnicu nego će jednostavno likvidirati društveno preduzeće.²⁵

Za činjenične informacije u pogledu Povereničke agencije i društvenih preduzeća, videti Aneks 1.

B. Prodaja podružnica društvenih preduzeća

Postupak koji se odnosi na prodaju deonica u podružnici na koju su prenesena sva ili deo sredstava društvenog preduzeća nije opisan u Uredbi nego u „Pravilima tendera za ubrzanje privatizacije“ Povereničke agencije Kosova.²⁶ Standardni oblik ovih Pravila predviđa da će deonice u podružnici biti prodane na javnoj aukciji na osnovu „informativnog memoranduma“ koji opisuje pasivu i aktivu podružnice.²⁷ Odgovornost je ponuđača da urade „sveobuhvatnu analizu i proveru“ podružnice i njenih sredstava.²⁸ Rangiranje ponuda i izbor ponuda se vrši na sledeći način: ponuđač najviše cene može da kupi podružnicu po svojoj ponuđenoj ceni. Međutim, u slučaju da prodaja preduzeća nije završena sa ponuđačem najviše cene, onda ponuđač druge ponuđene cene može da kupi podružnicu po najvišoj ponuđenoj ceni. Ukoliko ponuđač druge ponuđene cene ne želi da izvrši kupovinu podružnice preduzeća po najvišoj ponuđenoj ceni, onda ponuđač treće ponuđene cene može da kupi podružnicu po najvišoj ponuđenoj ceni.²⁹ Ponuđači ne mogu da izmene svoje ponude, a pregovori

¹⁸ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 6.1.

¹⁹ Ukoliko društveno preduzeće ima širok spektar različitih poslova, Poverenička agencija može da ustanovi nekoliko podružnica.

²⁰ U skladu sa članom 6.1(p) i (q), Poverenička agencija može takođe transformisati javna (npr. državna) preduzeća u korporacije ili transformisati javna preduzeća u nekoliko preduzeća ili korporacija i preneti svu imovnu ili sredstva tih preduzeća takvoj korporaciji.

²¹ Poverenička agencija ne mora da učini tako u slučaju javnih preduzeća. Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 6.2 i 8.4.

²² Uredba UNMIK-a br. 2005/18, članovi 6.1(o), 6.2 i 8.

²³ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 8.6.

²⁴ Videti <http://www.kta-kosovo.org/> (SOEs); videti i Uredbu UNMIK-a br. 2005/18, član 9.

²⁵ Videti Uredbu UNMIK-a br. 2005/18, član 6.2(c) i član 9.

²⁶ Za sadržaj teksta Pravila tendera videti [http://www.kta-kosovo.org.](http://www.kta-kosovo.org/)

²⁷ Izveštaj revizije Kancelarija glavnog revizora, strana 11.

²⁸ Pravila tendera, član 4.

²⁹ Pravila tendera, član 11. U praksi se pravi razlika između običnih i posebnih spin off privatizacija. Poseban spin off se dešava u slučaju velikog i strateški značajnog društvenog preduzeća sa velikim brojem zaposlenih lica. Na osnovu izveštaja revizije Kancelarije glavnog revizora, decembar 2007.

u pogledu Sporazuma o prodaji deonica biće svedeni na minimum.³⁰ Međutim, u skladu sa Pravilima tendera, Odbor Povereničke agencije može da odloži ili otkáže ovaj tender u bilo koje vreme i iz bilo kog razloga, koristeći svoje diskreciono pravo.³¹

Od svog osnivanja, Specijalna komora je promenila svoj stav o prirodi Povereničke agencije i njene nadležnosti da otkáže tender. U početku je Specijalna komora davala Povereničkoj agenciji šira diskreciona prava da otkáže tender. Nakon toga je ograničila ovo diskreciono pravo i istakla da Poverenička agencija mora da deluje pravično. Nedavno je Komora svrstala Povereničku agenciju u upravno telo, a otkazivanje tendera u upravnu odluku koja mora da ispuni uslove Zakona o upravnom postupku.³²

C. Vlasništvo

---

godine, str. 9-10 i 12-13, Poverenička agencija ima politiku da svako preduzeće sa najmanje 150 zaposlenih i potencijalnim obrtom od 10 miliona evra smatra preduzećem od strateške važnosti za Kosovo koje je iz toga razloga vredno za posebni spin off proces privatizacije. U slučaju običnog spin off procesa, obično postoji jedan krug davanja ponuda tokom tendera, a najbolja ponuda se javlja isključivo na osnovu najviše ponuđene cene. U slučaju posebnog spin off procesa, održavaju se dva kruga za davanje ponuda i primenjuju se tri standarda: (i) ponuđena cena (50% od ukupne ponuđene cene), (ii) garancije za zapošljavanje (25% od ukupne ponude) i (iii) garancije za investiranje (25% od ukupne ponude). Dalji kriterijumi se primenjuju u zavisnosti od individualnih slučajeva.

³⁰ Pravila tendera, članovi 12 i 13.

³¹ Pravila tendera, član 15.1.

³² Zakon Skupštine Kosova br. 02/L-28 o upravnom postupku, koji je proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2006/33, 13. maja 2006. i koji je stupio na snagu 13. novembra 2006.

Sledeći slučajevi pokazuju procenu pravnog tumačenja:

- U presudi od 10. avgusta 2004. godine (*Osman Mecinaj i drugi protiv KPA*, SCC-03-0002) Specijalna komora je uočila bez napomena da Pravila tendera ostavljaju kao diskreciono pravo Povereničkoj agenciji, ukoliko su ispunjeni uslovi relevantnog člana, da prekine ili nastavi sa tenderom.
- U presudi od 10. oktobra 2006. godine (*Grand Group Partnership a.d. protiv KPA*, SCC-06-0176), Specijalna komora je došla do zaključka da Poverenička agencija mora da se pridržava uobičajenih zakonskih načela koji uključuju obavezu da se pridržavaju Pravila tendera i ravnopravnosti ugovornih strana. Tenderski proces ne stvara ugovorni odnos već obavezu za onoga koji objavljuje tender da deluje pravično. Pravila tendera obavezuju ponuđače, ali takođe nameću zahtev Povereničkoj agenciji da ih podjednako primeni na sve ponuđače.
- U presudi koja je doneta 16. maja 2007. godine, (Privatna kompanija *Doni protiv KPA*, SCC-06-0436), Komora je citirala nekoliko članova Zakona o upravnom postupku (1986) i navela da se u skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 1999/24 ovaj zakon odnosi na Povereničku agenciju. „Komora nema nikakve sumnje da [Poverenička agencija] spada u definiciju upravnog organa. [...] [Poverenička agencija] je donela odluku da diskvalifikuje podnosioca zahteva iz procesa tenderskog nadmetanja bez ikakvog obrazloženja. Ove mere su povreda odredbi člana 135(1) [Zakona o upravnom postupku]“.

U pogledu isključivog diskrecionog prava Povereničke agencije da odbaci bilo koji tender:

„Komora ističe da je koncept konačnog diskrecionog prava upravnih vlasti pretrpeo nekoliko promena u proteklih nekoliko godina u interesu zakonitosti, javnog interesa i transparentnosti kao i na osnovi osnovnih ljudskih prava. [Poverenička agencija] ne može zanemariti sva ta pravila [...] Zaista, svaka upravna odluka mora da bude pravična i opravdana i zasnovana na ispravnim činjenicama. Konačna upravna diskrecija je sada mit i upravni organ mora da dokaže da su njegove odluke donesene na osnovu toga šta čini pravni smisao.“

Iz toga razloga, Komora je u svojoj odluci u maju 2007. svrstala Povereničku agenciju u upravni organ.

U skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 2005/18, Poverenička agencija pre privatizacije ne treba da odredi status imovine ili sredstava društvenog preduzeća. Umesto toga, je obavezna da razjasni ovo pitanja nakon prodaje imovine, naravno pod uslovom da je prvo utvrdila da entitet potpada pod njegovu nadležnost u skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 2005/18.³³ Iz toga razloga, Poverenička agencija može da raspolaze imovinom čiji vlasnik je treća strana. O ovome se govori u Poglavlju V.

D. Reorganizacija društvenih preduzeća putem postupka moratorijuma

Ukoliko društveno preduzeće ne može da ispuni svoje dospele obaveze u periodu koji je duži od šest meseci ili ima dugove u iznosu koji je veći od vrednosti njegove imovine i ako Poverenička agencija smatra da preduzeće, kao rezultat reorganizacije, može da nastavi svoje poslovne aktivnosti, Agencija može pristupiti postupku reorganizacije i moratorijuma društvenog preduzeća. Specijalna komora nalaže postupak reorganizacije ukoliko je ispunjeno nekoliko uslova („Odluka o moratorijumu“).³⁴

Cilj reorganizacije je da se zaštiti društveno preduzeće i njegova imovina od poverioca. Tokom moratorijuma, sve aktivnosti i postupci bilo koje vrste čiji je cilj izvršavanje bilo kog potraživanja protiv određenog društvenog preduzeća ili njegove imovine bivaju suspendovani i nastaviće se samo sa dozvolom Specijalne komore.³⁵

Specijalna komora imenuje jednog ili više upravnika društvenog preduzeća.³⁶ “Upravnik je nezavisan od Povereničke agencije, društvenog preduzeća, poverilaca i Privremenih institucija samouprave.”³⁷ On ili ona imaju široka ovlašćenja. No ipak, za neke određene mere potrebna je dozvola Povereničke agencije i/ili Specijalne komore.³⁸

Na sastanku poverioca razgovara se i glasa o jednom ili više predloženih planova za reorganizaciju.³⁹ Upravnik podnosi planove za koje se glasalo Specijalnoj komori koja zakazuje raspravu i odlučuje o tim planovima.⁴⁰

Plan reorganizacije koji odobri Specijalna komora znači da su sva potraživanja prema preduzeću i obaveze društvenog preduzeća preformulisana i regulisana uslovima naznačenim u potvrđenom planu reorganizacije. No ipak, ovo ne utiče na pravo upravnika da naknadno odbaci potraživanje ili izvrši konačnu procenu potraživanja.⁴¹

Nakon daljih dokaza o potraživanju⁴², upravnik Specijalnoj komori podnosi konačnu listu svih potraživanja koja su određena po prioritnim klasama. Potraživanja moraju da budu izmirena prema prioritetu određenom na osnovu klase.⁴³

³³ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 5.3.

³⁴ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, članovi 3 i 4.

³⁵ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 5.1.

³⁶ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 8.

³⁷ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 10. “Administrator treba da bude nezavisan od agencije, preduzeća, poverenika, i PILSK [...]”

³⁸ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, članovi 10 - 15.

³⁹ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, članovi 24.3 i 25.

⁴⁰ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, članovi 27.1 i 27.3.

⁴¹ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 28.

⁴² Uredba UNMIK-a br. 2005/48, članovi 30 i 31.

Specijalna komora može da izda nalog za zaključenje postupka reorganizacije i potvrđivanje plana reorganizacije.⁴⁴ Iz tog razloga, svi dugovi dospeli za naplatu od stane preduzeća, nastali pre datuma donošenja Odluke o moratorijumu, gase se po sili zakona, i bilo koja mera preduzeta u cilju prikupljanja tih ugašenih dugova je zabranjena, osim ako Specijalna komora to naloži. Takođe, preduzeće se smatra finansijski oporavljenim i može da nastavi poslovanje bez daljih ograničenja ili nadzora.⁴⁵

Specijalna komora je do sada izdala nalog za reorganizaciju samo jednog preduzeća: Trepča/Trepča (i društvenih preduzeća povezanih sa ovim preduzećem).⁴⁶ Međutim, upravnik ovog preduzeća još uvek nije imenovan.

E. Likvidacija društvenih preduzeća

Poverenička agencija može da inicira dobrovoljnu likvidaciju (a ne moratorijum) društvenog preduzeća ili bilo kog njegovog (preostalog) dela, kada smatra da društveno preduzeće ne može nastaviti sa održivim poslovanjem.⁴⁷

1) Moguće odlaganje sudskog postupka i ukidanje transakcija

Za razliku od moratorijuma (koji nalaže Specijalna komora), likvidacija (koju započinje Poverenička agencija) zakonom ne odlaže sudski postupak poverioca protiv društvenih preduzeća ili njegovih poverioca. Sve do nedavno, da bi se odložio pravni postupak protiv društvenog preduzeća, Poverenička agencija morala je da podnese prijavu sudu u mestu gde je postupak pokrenut.⁴⁸ Nedavna pravna promena je pojednostavila odlaganje potraživanja protiv društvenih preduzeća u likvidaciji. Sada obaveštenje koje Komisija za likvidaciju dostavlja Specijalnoj komori ima dejstvo

---

⁴³ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 37.

⁴⁴ Ovo se može uraditi nakon prijema konačnog izveštaja i prijave upravnika koji traži zatvaranje reorganizacije. Videti Uredbu UNMIK-a br. 2005/48, članovi 39 - 41.

⁴⁵ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 42.

⁴⁶ Specijalni predstavnik Generalnog sekretara je 2. juna 2005. godine izdao Administrativno naređenje 2005/7 za obustavljanje sprovođenja svih mera protiv imovine ili preduzeća koja su deo Trepče/Trepča, na osnovu presuda Specijalne komore ili ostalih sudova, tokom perioda od tri meseca. Period obustave je produžen. Dana 9. marta 2006. godine, Specijalna komora je izdala odluku moratorijuma koja *inter alia* propisuje: „Od dana proglašenja moratorijuma, sve mere, sudski postupci ili akta bilo koje vrste koja imaju za cilj primenjivanje ili zadovoljavanje bilo kojeg potraživanja protiv Trepča/Trepča pod upravom Povereničke agencije kao što je to gore određeno ili njene imovine biće suspendovane i mogu nastaviti samo sa dozvolom suda u skladu sa članom 5.2 Uredbe UNMIK-a br. 2005/48.“

⁴⁷ Poverenička agencija može da postupi tako ukoliko smatra da je likvidacija u “interesu poverioca i/ili vlasnika” društvenog preduzeća. Poverenička agencija izvršava likvidaciju u skladu sa Uredbom o poslovnim organizacijama (Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 9.1 koja se odnosi na Uredbu UNMIK-a br. 2001/6) i Uredbom o reorganizaciji i likvidaciji preduzeća (Uredba 2005/48, član 43.4). Osim toga, Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 43.1 predviđa dobiti iz likvidacije koje je naredila Specijalna komora u određenim slučajevima koji se odnose na pravne postupke reorganizacije. U takvim sudski naloženim likvidacijama funkciju upravnika obavlja Komisija za likvidaciju koju imenuje i koja je isključivo odgovoran Upravnom odboru Povereničke agencije. Videti Uredbu UNMIK-a br. 2005/48, član 43.3 i Administrativno naređenje br. 2007/1, članove 3 i 4. Prema saznanjima OEBS-a, nije bilo nijednog sudskog naloga za likvidaciju.

⁴⁸ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 9.3 opisuje dokumenta koja moraju da se podnesu kao deo prijave.

moratorijuma⁴⁹ za društveno preduzeće u likvidaciji i suspenduje sve sudske postupke u pogledu potraživanja protiv društvenog preduzeća u svim sudovima na Kosovu. Shodno istom amandmanu, poverioci koji podnesu svoje zahteve za potraživanje Komisiji za likvidaciju u roku od dva meseca od dana objavljivanja likvidacije neće imati pravo učešća u raspodeli sredstava nakon likvidacije.⁵⁰ Međutim, ukoliko poverilac obezbedi odgovarajuće opravdanje za kasno podnošenje Komisija za likvidaciju je dužna da prihvati tužbu koja je podnesena posle roka.⁵¹

Tokom likvidacije društvenog preduzeća, Poverenička agencije može tražiti da Specijalna komora ukine bilo koju transakciju preduzeća, ako je transakcija društvenog preduzeća izvršena manje od devedeset (90) dana pre dana drugog objavljivanja likvidacije.⁵²

2) Komisije za likvidaciju

U svakoj likvidaciji, Poverenička agencija naimenuje Komisije za likvidaciju.⁵³ Ove komisije odgovaraju isključivo Upravnom odboru Povereničke agencije i nisu odgovorne ni jednoj drugoj strani.⁵⁴ Komisije za likvidaciju, Poverenička agencija i njihovi zaposleni ne mogu se smatrati odgovornim za gubitke koje je pretrpeo poverilac, društveno preduzeće, bilo koji zaposleni ili neka druga strana zbog njihovih donetih odluka, uz uslov da je Komisija za likvidaciju postupala u skladu sa propisima.⁵⁵

Komisije za likvidaciju imaju sva ovlašćenja upravnih i kontrolnih tela društvenog preduzeća,⁵⁶ uključujući ovlašćenja da daju uputstva rukovodstvu društvenog preduzeća, prodaju, iznajmljuju ili otuđe imovinu, zapošljavaju i otpuštaju radnike društvenog preduzeća.⁵⁷ No ipak, za određene kategorije mera, Komisija za likvidaciju mora da dobije pristanak Povereničke agencije ili Specijalne komore.⁵⁸

Svi potencijalni poverioci moraju da podnesu svoje formalne podneske koji sadrže sve informacije o potraživanjima i poveriocima Komisiji za likvidaciju.⁵⁹ Ova komisija smatra upis ili prijavu potraživanja Povereničkoj agenciji obustavom isteka roka

---

⁴⁹ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 13.1.

⁵⁰ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 14, odnosi se na Uredbu UNMIK-a br. 2005/48, član 43.1(d)(ii). Ovo upućivanje bi verovatno trebalo da se odnosi na član 43.3(d)(ii) koji predviđa da poverioci koji ne podnesu svoj zahtev u roku od 2 meseca od drugog obaveštenja o likvidaciji ne mogu dobiti deo prilikom raspodele prihoda iz likvidacije.

⁵¹ Administrativno naređenje br. 2007/1 član 14.2. Ovo naređenje (stvara obavezu) navodno poništava Uredbu UNMIK-a br. 2005/48, član 43.1 u skladu sa kojim Komisija za likvidaciju može po sopstvenoj diskreciji odobriti tužbu dostavljenu i posle dva meseca, čak iako poverilac dostavi odgovarajuće opravdanje za kasno podnošenje.

⁵² Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 9.4.

⁵³ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 9.2 i Administrativno naređenje br. 2007/1, član 3.

⁵⁴ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 4

⁵⁵ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, članovi 10.3 i 10.4, na koje se upućuje u članovima 43.3 i 43.4.

⁵⁶ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, članovi 9.1, 9.2.

⁵⁷ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 11.

⁵⁸ Videti npr. Uredbu UNMIK-a br. 2005/48, član 15 (na koju se upućuje u članovima 43.3 i 43.4), Administrativno naređenje br. 2007/1, član 11 i Uredbu UNMIK-a br. 2005/48, član 13.2 (na koje se upućuje u Administrativnom naređenju br. 2007/1, član 13.4).

⁵⁹ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 13.2.

zastarevanja od dana kad je to potraživanje upisano ili prijavljeno Povereničkoj agenciji.⁶⁰

Komisija za likvidaciju može da imenuje i sazove sastanak poverilaca koji treba da pomognu Komisiji za likvidaciju. Bez obzira na bilo koji predlog koji može da bude usvojen na sastanku poverilaca, Komisija za likvidaciju nije obavezna da u vezi s tim preduzme određene mere.⁶¹

Ako Komisija za likvidaciju odbije, u celosti ili delimično, iznos prijavljenog potraživanja, ona pismenim putem, što je pre moguće, obaveštava dotičnog poverioca o tome, uz obrazloženje odbijanja ili smanjenja potraživanja. Dotični poverioci mogu da upute zahtev Povereničkoj agenciji za preispitivanje odluke.⁶²

3) Preispitivanje odluka Komisije za likvidaciju od strane Revizione komisije i Specijalne komore

Nakon određenih amandmana na zakon u 2007. godini, Poverenička agencija je uspostavila Revizionu komisiju čiji zadatak je da preispita odluke i mere komisija za likvidaciju koje osporavaju oštećene strane. Odluke Povereničke agencije zasnivaju se na preporukama Revizione komisije i mogu biti predmet sudske revizije Specijalne komore.⁶³

Komisija za likvidaciju priprema konačnu listu potraživanja Upravnom odboru Povereničke agencije.⁶⁴ Potraživanja poverilaca se zadovoljavaju na osnovu njihove kategorije i po redosledu utvrđenom u skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 2005/48.⁶⁵

Nakon okončanja postupka likvidacije i dostavljanja izveštaja Komisije za likvidaciju, Specijalna komora zaključuje postupak likvidacije ukoliko je zadovoljen uslov da su sva sredstva društvenog preduzeća likvidirana i da su sva realizovana novčana sredstva isplaćena ili su u najvećoj meri isplaćena.⁶⁶ Društveno preduzeće se posle toga smatra zakonski ukinutim i nepostojećim, i nijedno naknadno potraživanje poverilaca ili vlasnika prema Agenciji ili aktivni bivšeg preduzeća ne može da bude realizovano.

Poverenička agencija još uvek nije završila ni jednu likvidaciju koju je započela.

F. Prenos prava korišćenja na pravo zakupa

---

⁶⁰ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 7.

⁶¹ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 6.

⁶² Administrativno naređenje br. 2007/1, član 8.

⁶³ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 9.

⁶⁴ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 12 i Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 35.

⁶⁵ Nakon određenih prioriternih potraživanja (uključujući troškove Specijalne komore, Komisije za likvidaciju i obavljanja poslova nakon početka likvidacije) sledi (i) pravo zaposlenih na 20% dobitka (videti ispod); (ii) obezbeđena potraživanja dobijena od imovine; (iii) potraživanja vlasništva nad određenom imovinom, uključujući nepokretnu imovinu; (iv) potraživanja za plate do započinjanja postupka likvidacije; (v) neobezbeđena potraživanja (vi) potraživanja vlasnika preduzeća u društvenom vlasništvu, Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 44.

⁶⁶ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 17 i Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 45.

UNMIK-ova pravila⁶⁷ predviđaju da će bilo koje pravo korišćenja imovine (tj. zemlje i objekata na njima se određuje kao „nepokretna društvena imovina“) koje je registrovano na ime društvenog preduzeća koje je preneto na podružnicu društvenog preduzeća kao deo reorganizacije ili koje je uključeno u likvidaciju društvenog preduzeća biti preneto u zakup nakon prenosa ili likvidacije. Takav zakup obuhvata pravo na državinu i korišćenje imovine pod zakup, prenos i uvođenje tereta na imovinu pod zakupom u korist trećih lica (uvek je predmet zakupa).⁶⁸

Zakup u trajanju od 99 godina je stvoren u privatizacijama i likvidacijama.⁶⁹ Bilo kakvo prenošenje ili uvođenje tereta zakupa mora da bude u pisanoj formi i mora da bude registrovano kao prenos prava na zakup.⁷⁰ Na zakup ne utiče nikakva promena osnovnog vlasništva nad imovinom koja je predmet zakupa i može biti predmet eksproprijacije samo pod istim uslovima i postupcima koje propisuje važeći zakon o eksproprijaciji vlasništva nad nepokretnom imovinom.⁷¹

G. Prava radnika na deo prihoda u društvenim preduzećima

1) Zaposleni imaju pravo na 20% od dela prihoda od privatizacije

Privatizacija i likvidacija utiču na poseban status zaposlenih lica u društvenim preduzećima. Iz tog razloga, zaposleni u društvenim preduzećima koja su privatizovana imaju prioritetno pravo na udeo od 20% od prihoda od prodaje deonice podružnice društvenog preduzeća koje je privatizovano i imovine koja je predmet procesa dobrovoljne likvidacije.⁷²

Poverenička agencija će uplatiti rezervisani iznos na poseban poverenički račun⁷³ čiju će raspodelu radnicima koji ispunjavaju uslove vršiti Savez nezavisnih sindikata.⁷⁴

2) Spisak radnika koji ispunjavaju uslove („spisak radnika“) i pregled

Radnici mogu učestvovati samo u 20% dela ako su registrovani radnici DP u vreme privatizacije⁷⁵ ili pokretanja likvidacije⁷⁶ i ako su bili na platnom spisku DP ne manje

⁶⁷ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, članovi 2 - 9, koja je dopunjena i izmenjena Uredbom UNMIK-a br. 2004/45, član 2 i koju sprovodi Administrativno naređenje br. 2005/12, članovi 2 i 3.

⁶⁸ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, član 2.1, koja je dopunjena i izmenjena Uredbom UNMIK-a br. 2004/45, član 1.

⁶⁹ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, članovi 3.1 i 1.

⁷⁰ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, članovi 3.2 i 6.

⁷¹ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, članovi 8 i 9. Poverenička agencija je razvila praksu koja omogućuje kupcu u procesu privatizacije ili likvidacije da dobije dokumentaciju sa kojom kupac može da izvrši upis zakupa u katastar.

⁷² Uredba UNMIK-a br. 2003/13, član 10, koja je dopunjena i izmenjena Uredbom UNMIK-a br. 2004/45, član 10 i koju u primenu stavlja Administrativno naređenje br. 2005/12, član 4.

⁷³ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, član 10.5. i Administrativno naređenje br. 2007/1, član 15.

⁷⁴ Prema Uredbi UNMIK-a br. 2003/13, član 10.5, 75% će biti raspodeljeno u jednakim iznosima svakom radniku koji ispunjava uslove a 25% će biti raspodeljeno u iznosima proporcionalnim broju meseci koje je radnik koji ispunjava uslove proveo u radnom odnosu sa DP.

⁷⁵ Prema Administrativnom naređenju br. 2005/12, član 4.2, ako Poverenička agencija raspolaze imovinom DP i kroz prodaju akcija u podružnici i kroz prodaju imovine u likvidaciji, izdaće samo jedan spisak radnika koji ispunjavaju uslove. Uslovi će biti određeni na osnovu perioda pre

od tri godine (u bilo kom periodu). Da bi se odredilo ko ispunjava uslove za isplatu ovih naknada, predstavničko telo radnika u DP, u saradnji sa Savezom nezavisnih sindikata Kosova, sastaviće na ne-diskriminacionim osnovama i podneti Povereničkoj agenciji spisak radnika koji ispunjavaju uslove („spisak radnika“).

U prošlosti, Poverenička agencija nije pregledavala te spiskove i radnici su mogli da žalbe podnose direktno Specijalnoj komori.⁷⁷ Pregled tih žalbi je oduzimao najveći deo vremena Specijalne komore. Od kada je 2006. godine došlo do izmene i dopune pravila,⁷⁸ Poverenička agencija mora prvo da objavi privremeni spisak radnika koji ispunjavaju uslove a u roku od 20 dana svako lice može podneti zahtev ili prigovor u pogledu spiska. Poverenička agencija će zahtevati podnošenje dokaza i može održati preliminarno saslušanje. Nakon toga, doradiće i objaviće spisak. Tek tada radnici mogu podneti žalbe Specijalnoj komori, protiv Povereničke agencije kao tužene strane.⁷⁹

3) Dokaz o diskriminaciji

Radnici koji tvrde da su bili registrovani kao radnici u vreme privatizacije ili pokretanja likvidacije DP i da su bili u radnom odnosu najmanje tri godine a smatraju da su diskriminisani, mogu podneti žalbu Specijalnoj komori.⁸⁰

4) Svrstavanje potraživanja radnika u postupku likvidacije

20% prihoda od likvidacije ili prodaje su, u skladu sa zakonom, automatski dodeljene u korist „kvalifikovanih radnika”.⁸¹ Prava radnika su rangirana visoko: ispod određenih administrativnih i sudskih troškova ali iznad osiguranih potraživanja i iznad potraživanja vlasnika predmetne imovine.⁸²

H. Davanje garancija za potraživanja poverioca i vlasnika DP

Postoji nekoliko mera sa ciljem da se osigura da su prihodi od prodaje akcija u

---

privatizacije i pokretanja likvidacije DP. Prema Administrativnom naređenju br. 2005/12, član 4.3, „period privatizacije“ predstavlja datum i vreme zaključenja sporazuma o prodaji akcija u podružnici.

⁷⁶ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, član 10.4 izmenjen i dopunjen Uredbom UNMIK-a br. 2004/45, član 1.B i Administrativnim naređenjem br. 2005/12, član 4.4.

⁷⁷ Videti Uredbu UNMIK-a br. 2003/13, član 10. U slučaju pod ovom uredbom pre nego što je izmenjena i dopunjena (*Termosistem protiv KPA*, SCEL 04-0001), Poverenička agencija je izvestila Specijalnu komoru da nije pregledala žalbe. Pre nego što je preuzela aktivnu ulogu u procesu, Poverenička agencija je sačekala odluku Komore u vezi toga kako bi trebalo da koristi diskreciono pravo u pripremi spiska radnika koji ispunjavaju uslove. Specijalna komora je odlučila da je takvo izlaganje „u potpunosti neprihvatljivo“.

⁷⁸ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 64.

⁷⁹ Prema mišljenju Specijalne komore, žalbe na ispunjenje uslova za 20% prihoda od prodaje DP se ne mogu kombinovati sa zahtevima za nadoknadu ličnog dohotka za godine koje radnici nisu radili zbog diskriminacije. Takvi zahtevi bi trebalo da se podnose Komori odvojeno. Presuda od 16. maja 2007. godine (*Bedžet Šabani i drugi protiv KPA*, SCEL-06-001).

⁸⁰ Uredba UNMIK-a br. 2003/13, član 10.4 izmenjen i dopunjen Uredbom UNMIK-a br. 2004/45, član 1.B i 10.6. Za komentare, videti Poglavlje IV.

⁸¹ Uredba UNMIK/a br. 2003/12, član 10.1.

⁸² Međutim, zahtevi za isplatu ličnog dohotka neisplaćenog do odluke Specijalne komore ili Povereničke agencije da započne postupak likvidacije (ograničeno na tri meseca bruto dohotka po osobi) su rangirani niže, tj. iznad neosiguranih zahteva i drugih zahteva za isplatu dohotka. Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 44.1(c) i (f).

podružnici u DP odvojeni za poverioce ili vlasnike istog DP a ne drugim stranama. Poverenička agencija mora zadržati prihode od prodaje poverenih akcija za poverioce i vlasnike DP.⁸³ Poverenička agencija mora takođe voditi račune i ostalu imovinu DP kojom upravlja u povereništvu kao odvojene i mora ih voditi odvojeno od računa i ostale imovine Povereničke agencije. Pored toga, imovina u povereništvu i DP neće biti odgovorna za dugove Povereničke agencije.⁸⁴

I. Pozicija Povereničke agencije i njenih direktora

1) Ograničena odgovornost Povereničke agencije i isključiva nadležnost Specijalne komore

Odgovornosti Povereničke agencije su striktno ograničene na imovinu Povereničke agencije plus na neplaćeni deo njenog upisanog kapitala. Poverenička agencija nije odgovorna za bilo koji dug u vezi sa poverenom imovinom niti za bilo koji dug koji se može pripisati DP i njihovim direktorima.⁸⁵ Štaviše, Poverenička agencija je odgovorna samo za delovanje van svojih ovlašćenja, delovanje koje bi predstavljalo grubu zloupotrebu njenih ovlašćenja ili ako Poverenička agencija prekrši ugovorne obaveze.⁸⁶ Dalje, bilo koja odgovornost Povereničke agencije ograničena je na lica koja trpe finansijski gubitak koji je direktan rezultat akcije ili nedelovanja Povereničke agencije. Poverenička agencija nije odgovorna za bilo koju indirektnu, posledičnu ili kaznenu štetu.⁸⁷

Dodatna mera zaštite je da strane koje podnose tužbu protiv Povereničke agencije to mogu uraditi samo pred Specijalnom komorom. Specijalna komora ima ekskluzivnu nadležnost za sve tužbe protiv Povereničke agencije i potrebno je podneti obaveštenje 60 dana unapred.⁸⁸

2) Odgovornost Odbora i radnika Povereničke agencije

Odbor, uprava i osoblje nisu odgovorni nikome osim Povereničkoj agenciji za bilo koji postupak u ime Povereničke agencije u okviru njihovih ovlašćenja.⁸⁹

---

⁸³ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 8.6.

⁸⁴ Uredba UNMIK-a br.2005/18, članovi 18.1, 18.2. i 18.3.

⁸⁵ Uredba UNMIK-a br.2005/18, članovi 18.1 i 18.2.

⁸⁶ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 18.4. U presudi od 10. oktobra 2006. godine (*Grand Group Partnership a.d. protiv KPA*, SCC-06-0176), Specijalna komora je zauzela stav, upućujući na član 10.4 Uredbe UNMIK-a br. 2002/13, da su te odredbe primenljive jedino na zahteve za odštetu ili sličnu pravnu pomoć od Povereničke agencije a ne i na „uobičajene sudske odluke“.

⁸⁷ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 18.5.

⁸⁸ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 30.

⁸⁹ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 16.9. Prema Uredbi UNMIK-a br. 2005/18, član 13.5, direktor može biti odgovoran Povereničkoj agenciji: (1) ako je postupio na način koji opravdava njegovo smenjivanje sa dužnosti prema članu 13.4, (2) ako je znao ili je trebalo da zna da se njegovom odlukom krši Uredba UNMIK-a br. 2005/18, bilo koji drugi važeći zakon ili odluka Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara, ili (3) je značajno zanemario opšte prihvaćene standarde marljivosti. Bilo je slučajeva gde je podnosilac zahteva za potraživanje tužio članove Odbora direktora Povereničke agencije Specijalnoj komori. Na primer, u jednom slučaju (*Grand Hotel Group Partnership a.d. protiv KPA*, SCC-06-0176) podnosilac je tvrdio da je Generalni direktor Povereničke agencije prouzrokovao štetu podnosiocu, da je odgovoran za tu štetu i da treba da je nadoknadi prema članu 154.1. Zakona o obligacionim odnosima na Kosovu. Specijalna komora je odbacila tužbu.

IV. ZAKONODAVNI PROBLEMI U VEZI SA ZAKONOM O KOSOVSKOJ POVERENIČKOJ AGENCIJI

A. Zakoni su složeni

Zakoni kojima se uređuje rad Povereničke agencije i proces privatizacije su složeni i sadržani u nekoliko različitih instrumenata. Slede primeri:

- Dobrovoljna likvidacija DP je zasnovana na Uredbi UNMIK-a br. 2005/18 koja menja i dopunjuje Uredbu UNMIK-a br. 2002/12 o uspostavljanju Kosovske povereničke agencije, član 9. Ovaj član upućuje na „procedure uspostavljene prema Uredbi o poslovnim organizacijama“.⁹⁰ Štaviše, član 43.4 Uredbe UNMIK-a br. 2005/48 o reorganizaciji i likvidaciji preduzeća i njihove imovine predviđa da dobrovoljne likvidacije moraju da se sprovedu u skladu sa odredbama te uredbe za likvidacije koje naloži sud. Administrativno naređenje br. 2007/1 navodi nekoliko stvari koje su važne u likvidaciji i osniva Revizionu komisiju. Administrativno naređenje br. 2006/17 opisuje procedure za postupke oko reorganizacije i likvidacije i za pregled odluka Komisija za likvidaciju pred Specijalnom komorom.
- Izdavanje zemljišta pod zakup zasnovano je na Uredbi UNMIK-a br. 2003/13 koja je izmenjena i dopunjena Uredbom UNMIK-a br. 2004/45, a sprovodi se po Administrativnom naređenju br. 2005/12.
- Uslovi koje bi radnici trebalo da ispunjavaju kako bi imali pravo na 20% prihoda od prodaje su navedeni u Uredbi UNMIK-a br. 2003/13 i njenim izmenama i dopunama. Administrativno naređenje br. 2006/17 opisuje proceduru za žalbe protiv tih spiskova pred Specijalnom komorom. Zakon protiv diskriminacije je važan za žalbe radnika na osnovu diskriminacije

B. U zakonima ponekad nedostaju pojedinosti

U uredbama i administrativnim naređenjima ponekad nedostaje jasnoća i dovoljno pojedinosti. To je nateralo i Povereničku agenciju i Specijalnu komoru da traže smernice.

Na primer, prema prethodnim pravilima u vezi uslova koje bi radnici trebalo da ispunjavaju kako bi imali pravo na 20% prihoda od prodaje, Poverenička agencija je u jednom slučaju obavestila Komoru da nije uopšte razmatrala žalbe. Sačekala je na odluku Komore u vezi sa tim kako bi trebalo da koristi svoje diskreciono pravo kada priprema spiskove radnika koji ispunjavaju uslove pre nego što odigra bilo kakvu aktivnu ulogu u procesu.⁹¹ Pravila su otada razjašnjena i pružaju više detalja u korist i Povereničke agencije i Komore.⁹²

---

⁹⁰ Uredba UNMIK-a br. 2001/6.

⁹¹ Videti presudu od 9. juna 2004. god. u slučaju *Vahdet Kolari u predmetu Thermosystem protiv KPA*, SCEL04-0001.

⁹² Administrativno naređenje br. 2006/17, član 64.

U pogledu istih pravila, Specijalna komora je zatražila od Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara da razjasni da li Zakon protiv diskriminacije na Kosovu zamenjuje odredbe o vrsti dokaza o diskriminaciji.⁹³

U određivanju vlasništva nad imovinom koju privatizuje, Poverenička agencija je zahtevala od Komore da donese presudu o pravilima privatizacije, posebno oko pitanja vlasništva.⁹⁴ Specijalna komora je odbila taj zahtev i podnela je pitanja, u vezi sa poštovanjem članova 5.3 i 5.4 Uredbe UNMIK-a br. 2005/18 i člana 10.5 Uredbe 2002/13 sa izvesnim odredbama Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950) („Konvencija“), Specijalnom predstavniku Generalnog sekretara.⁹⁵

C. Povereništvo nije definisano, ostali koncepti nisu jasni

Pravni koncept povereništva igra centralnu ulogu u funkciji uredbe i administrativnog naređenja u vezi sa Povereničkom agencijom. Na primer, član 2.2(a) Uredbe UNMIK-a br. 2005/18 navodi da će Poverenička agencija upravljati preduzećima kao poverenik njihovih vlasnika a član 8.6. navodi da će prihode od prodaje deonica Poverenička agencija čuvati u trustu u korist poverilaca i vlasnika predmetnih preduzeća. Prema članu 18.3, računi i druga aktiva preduzeća kojom upravlja Poverenička agencija čuvaju se posebno za svako od tih preduzeća i odvojeno od računa i druge aktive Povereničke agencije. Međutim, koncept povereništva nije definisan ili opisan bilo kojim važećim zakonom na Kosovu.⁹⁶

Ostali pravni koncepti nisu definisani jasno. Na primer, Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 3, definiše „vlasnika“ kao „osobu ili entitet sa vlasničkim potraživanjem“. Takođe, pravno svojstvo „odricanja“ aktive u reorganizaciji preduzeća shodno članu 11.2 Uredbe UNMIK-a br. 2005/48 nije jasno.

D. Obustava postupka u likvidaciji i Evropska konvencija o ljudskim pravima

Član 6. Konvencije predviđa da „svako ima pravo na pošteno i javno saslušanje u razumnom roku [...]“. Član 13. Konvencije predviđa da će „svako čija su prava i slobode kako je određeno Konvencijom povređena imati delotvoran pravni lek pred nacionalnim organom vlasti ...“. Međutim, pravo na pristup sudu nije apsolutno. U većini država ugovornica pravo na pristup sudu je uređeno kada je neka od strana pod stečajem. Takva ograničenja ne znače automatski povredu člana 6 Konvencije, u

---

⁹³ Videti presudu od 17. januara 2006. za *DP Čemajll Peja i drugi u predmetu Progres protiv KPA*, SCEL-05-0002.

⁹⁴ Na osnovu zahteva od 16. juna 2005. godine Poverenička agencija je tražila od Specijalne komore da spoji pet slučajeva (u kojima je sama bila tužena strana) izjavljujući da svaki od ovih slučajeva povlači sledeće česte probleme: (i) zakonitost dela Povereničke agencije u prodavanju imovine entiteta na način spin-off slobodne privatizacije (ii) dali će određeni tipovi transformacije između marta 1999 i juna 1999. godine biti sprovedeni u skladu sa zakonom koji je na snazi ili su bili primenjeni na ne diskriminatorски način. Takođe su postavili pitanje dali su “privremene mere” i “zakon o transformaciji” bili “primenjivani zakon”. Poverenička agencija je dodala: „donošenje prethodno pomenutih zakona može izvanredno razjasniti pravnu situaciju u od prilike 70% hartija od vrednosti Povereničke agencije. Specijalna komora je odbila ovaj zahtev odlukom od 29. septembra 2005 godine (*Balkanbelt v. KPS*, SCC- 04-0188).

⁹⁵ Dopunjena Uredba UNMIK-a br. 1999/24 O zakonima koji su važeći na Kosovu.

⁹⁶ Dok je koncept poverenja može biti dovoljno definisan u ostalim pravnim sistemima u kosovskom zakonu nije definisan.

slučaju da je cilj kome se teži legitiman i da se za ostvarivanje tog cilja koriste proporcionalna sredstva.⁹⁷

Postoji međutim zabrinutost da li je obustava postupaka protiv DP u likvidaciji jednostavnim obaveštenjem koje Komisija za likvidaciju Povereničke agencije dostavlja Specijalnoj komori umesto odlukom Specijalne komore,⁹⁸ u kombinaciji sa gubitkom pravne pomoći ako poverilac ne podnese svoj zahtev za potraživanje u roku od dva meseca, u skladu sa odredbama člana 6 i 13 Konvencije. Posle suspenzije poverioci i potencijalni vlasnici moraju da podnesu tužbu Likvidacionoj komisiji u period od dva meseca posle obaveštenja.⁹⁹ Suspendovana sudska procedura može da se nastavi samo onda kad to odobri Specijalna komora.¹⁰⁰

Poverenička agencija smatra da suspenzija postupka ne krši međunarodne standarde zato što: (i) oštećena stranka može da se prijavi sudu za da sačeka puštanje procedure; (ii) likvidacioni komisija obavezne da obaveste sve znane poverioce i vlasnike (što će uključiti i stranke čija su procedure suspendovane) da je likvidacija počela i da zatraže njihove tužbe; (iii) Poverenička agencija može prihvatiti tužbu tužioca koji pokaže dovoljno opravdanja kao kasno podnošenje svoje tužbe; i (iv) u vezi sa likvidacijom a rešenjem Povereničke agencije oštećena osoba može da isto ospori u Specijalnoj komori.

Međutim, posledica toga, na osnovu relevantnog zakona, je da poverioci i potencijalni vlasnici samo imaju pravo da podele dobit od likvidacije.¹⁰¹ Čak i ukoliko Specijalna komora eventualno ukloni suspenziju sudske procedure i ukoliko ustanovi da postoje privatni vlasnici preduzeća u likvidaciji, vlasnici imaju pravo samo da podele dobiti. Međutim, oni ne mogu da dobiju povraćaj svoje imovine. Zbog toga, OEBS veruje da je obaveštenje od strane Komisije za likvidaciju Specijalnoj komori u skladu sa članom 3.1, Administrativnog naređenja UNMIK-a br. 2007/1 koja ima isti efekat kao i Moratorijum -- koji suspenduje sve sudske procese i odbija potencijalne vlasnike i njihovo pravo da povrate svoju imovinu – može da krši međunarodne standarde o ljudskim pravima.¹⁰²

U jednom slučaju (*privatno preduzeće Meti Impex protiv KHT Kosova u likvidaciji i KPA, SCC-06-0449*), Poverenička agencija je stalno slala obaveštenje o likvidaciji DP i zahtev za obustavu na osnovu starih zakona¹⁰³ Specijalnoj komori. Tokom parnice vođene 5. septembra 2007. godine, predsedavajući sudija je izjavio:

„Komora ... se slaže da je takva obustava u suprotnosti sa načelima člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i da se takva obustava može primeniti samo u izvršavanju presuda.”¹⁰⁴

⁹⁷ Videti Evropski sud za ljudska prava, *M protiv Ujedinjenog kraljevstva, prijava br. 12040/86*; 52 D.R. 269.

⁹⁸ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 13.1.

⁹⁹ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 14.1 Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 43.3 (d).

¹⁰⁰ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 5.1.

¹⁰¹ Uredba UNMIK-a br. 2005/48, član 44.1(e).

¹⁰² Vidi poglavlje V.C, *Nema ukidanja nema povraćaja*.

¹⁰³ Podnesci od 4. juna, 30. avgusta i 27. septembra 2007. na osnovu Uredbe UNMIK-a br. 2002/12, član 9 i Uredbe UNMIK-a br. 2001/6, član 39.3.

¹⁰⁴ Specijalna komora još uvek nije donela odluku u vezi sa obaveštenjem po novim pravilima.

OEBS veruje da ograničenje može biti opravdano samo ako je cilj legitiman a sredstva proporcionalna. Naravno da se proporcionalnost može ostvariti samo ako obustava nije podstaknuta jednostavnim obaveštenjem Komisije za likvidaciju – koju je imenovala Poverenička agencija i koja je odgovorna ovoj Agenciji, a koja je jedna od strana u postupcima koji su obustavljeni. Odluku o obustavi treba da donese sud (Specijalna komora).

E. Slučajevi u vezi sa spiskom radnika

Član 10.6(b) Uredbe UNMIK-a br. 2003/13 predviđa da bilo koja žalba podneta Specijalnoj komori na osnovu diskriminacije kao razloga za isključenje sa spiska radnika koji imaju pravo na isplatu mora da bude praćena dokumentovanim dokazom o navodnoj diskriminaciji. Međutim, Specijalna komora je odlučila da takva odredba nije u skladu sa članom 14. (zabrana diskriminacije) Konvencije,¹⁰⁵ članom 221.4 Zakona o parničnom postupku¹⁰⁶ i članom 8. Zakona protiv diskriminacije na Kosovu.¹⁰⁷

Nakon nekoliko donetih presuda i razjašnjenja člana 8 Zakona protiv diskriminacije od strane Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara,¹⁰⁸ Specijalna komora sada uopšteno odlučuje¹⁰⁹ da određeno lice može da podnese standardnu izjavu o

---

¹⁰⁵ Član 14 Konvencije predviđa: „Uživanje prava i sloboda kako je određeno Konvencijom će biti osigurano bez diskriminacije po bilo kom osnovu...”.

¹⁰⁶ Član 221.4. Zakona o parničnom postupku (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 4/77-1478, 36/80-1182 i 69/82-1596) predviđa: „Činjenice koje su predmet zajedničkog saznanja se ne moraju dokazivati“.

¹⁰⁷ Član 8.1 Zakona br. 2004/3, koji je proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2004/32 (Zakon protiv diskriminacije), predviđa da kada određeno lice dokaže činjenice na osnovu kojih se može pretpostaviti da je bilo neposredne ili posredne diskriminacije, ostaje na tuženom da dokaže da nije došlo do povrede principa jednakog tretmana.

¹⁰⁸ U postupcima po žalbama više lica koja su tvrdila da su bila isključena sa spiska radnika zbog diskriminacije, Specijalna komora je zauzela sledeći stav (odluka od 9. juna 2004. godine, *Vahdet Kolari u predmetu Thermosystem protiv KPA*, SCEL 04-0001):

„[Komora] će uzeti u obzir ne samo dokumentovani dokaz kako je predviđeno članom 10.6(b) Uredbe UNMIK-a br. 2003/13, jer je ta odredba u ograničenom tipu dokaza koji je neophodan diskriminaciona u svetlu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa članom 14 [Konvencije]“. Osim toga, Specijalna komora je upućivala na član 221.4. Zakona o parničnom postupku, navodeći da se činjenice koje su predmet zajedničkog saznanja ne moraju dokazivati.

U presudi od 17. januara 2006. godine (*DP Čemajil Peja i drugi u predmetu Progres protiv KPA*, SCEL-05-0002), Specijalna komora je upućivala na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava. Takođe je citirala objašnjenje koje je zahtevala od Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara da odredbe člana 8. Zakona protiv diskriminacije zamenjuju odredbe člana Uredbe UNMIK-a br. 2003/13 koji zahteva dokumentovani dokaz o diskriminaciji. (*Razjašnjenje SPGS-a u vezi sa Uredbom UNMIK-a br. 2003 od 12. maja 2003. godine*, 11. januar 2006. Nakon ovog razjašnjenja, Specijalna komora je zapazila da je UNMIK proglasio Zakon protiv diskriminacije nakon Uredbe UNMIK-a br. 2003/13, a tim Zakonom se izričito propisuje da on zamenjuje sve prethodne važeće zakone u ovom domenu. Specijalna komora je presudila da Zakon protiv diskriminacije na Kosovu: „poništava odredbe člana 10 Uredbe UNMIK-a br. 2003/13 koje su u suprotnosti sa njim ... Komora mora razmotriti činjenice iz kojih se može pretpostaviti da je došlo do neposredne ili posredne diskriminacije. Ne može se ograničiti na dokumentovani dokaz, ali mora takođe razmotriti i druge vidove dokaza, uključujući i statistički dokaz i predmet zajedničkog saznanja. Pored toga, kada podnosilac zahteva prima facie dokaže slučaj neposredne ili posredne diskriminacije, ostaje na tuženom [Poverenička agencija] da dokaže da nisu povređena načela jednakog tretmana“.

¹⁰⁹ Videti npr. sledeće odluke: *DP Dragoljub Grujić i drugi u predmetu Ringov, Peja protiv KPA*, SCEL-05-0016, 20. jul 2006. godine; *DP Jovan Stanković i drugi u predmetu Boško Cakić/Mustafa*

diskriminaciji, činjenice iz kojih se može pretpostaviti da je postojala neposredna ili posredna diskriminacija i overenu kopiju radne knjižice koja pokazuje početak radnog odnosa kod DP na datum koji pokazuje trajanje duže od tri godine i da je još uvek otvoren. Pod takvim okolnostima, pojedinac će se uopšte smatrati radnikom koji ispunjava uslove.¹¹⁰

F. Objavljivanje operativne politike, godišnji izveštaji i izveštaji o reviziji

1) Operativna politika

Član 10 Uredbe UNMIK-a br. 2005/18 predviđa da Odbor Povereničke agencije „izdaje operativnu politiku kojom se rukovodi Poverenička agencija pri vršenju svojih ovlašćenja...“. Ta politika mora sadržati pravila i procedure na osnovu kojih se vrši prodaja podružnica DP.

OEBS smatra da operativna politika ne bi trebalo da ima samo pravila za prodaju podružnica već i za administraciju, za reorganizaciju i likvidaciju DP. Zbog toga, OEBS nije preispitao operativnu politiku, Poverenička agencija je savetovana u nekim od ovih oblasti kao što je oblast administrativnih stvari DP – koje su već pokrivene operativnom politikom.¹¹¹ Pravila reorganizacije, koja su se do sada primenjivala samo na Trepču/Trepča, nisu šire poznata. Administracija i likvidacija DP se često dešava na lokalnom nivou i samim tim je manje transparentna za javnost.

Kada je u novembru 2007. OEBS tražio primerak operativne politike, Poverenička agencija je odbila zahtev uz argument da je operativna politika „interni, poslovno tajni dokument“ koji sadrži delove informacija o poveriocu. Poverenička agencija tvrdi da ima značajna iskustva u pokušajima od strane ponuđača da kupe preduzeće preko tajnih ugovora, zastrašivanja i proneveri i tražila je način da unapredi pravila kako bi im se usprotivila na najbolji mogući način.¹¹²

OEBS smatra da je operativna politika Povereničke agencije važan dokument pošto navodi procedure za privatizaciju. Ona nije važna samo za Povereničku agenciju, već i za treće strane koje stupaju u ugovorne obaveze sa Povereničkom agencijom a koje bi možda htele da provere da li Poverenička agencija poštuje sopstvena pravila. Iz tih razloga, OEBS predlaže da operativna politika treba da bude javna.¹¹³

2) Godišnji izveštaji i izveštaji na tromesečju

Rexhepi protiv KPA, 31. januar 2007, SCEL-06-020 i *DP Asija Nikšić i drugi u predmetu DP 1. Maj u Mitrovicë/Mitrovici protiv KPA* od 31. januara 2007. godine, SCEL-06-026.

¹¹⁰ Žalbe u vezi sa spiskom radnika se odbijaju kada ovi kriterijumi nisu zadovoljeni, kada su žalbe kasno podnete ili kada advokat koji zastupa radnike ne podnese ovlašćenje svojih klijenata. Videti npr. odluke u slučajevima *DP Dragoljub Grujić i drugi u predmetu Ringov, Peja/Peć protiv KPA* od 20. jula 2006. i *DP Čemajil Peja i drugi u predmetu Progres protiv KPA* od 17. januara 2006. godine.

¹¹¹ U skladu sa informacijom koju je Poverenička agencija dala OEBS-u aprila 2008.

¹¹² Pravila tendera (za privatizaciju) su naravno dokumenta dostupna javnosti.

¹¹³ Član 10 Uredbe UNMIK-a 2005/18 predviđa da odbor Povereničke agencije treba da izda operativno načelo i da pomene 13 stvari koje moraju da značajno budu pokrivene ovim načelima. OEBS predlaže da ova operativna načela budu napravljena javno zato što je priroda mnogih stvari i reči korišćena u nekoliko pod sekcija (transparentan, procedure odgovarajućih procesa, davanje obaveštenja)

Uredba UNMIK-a br. 2005/18 predviđa da Odbor Povereničke agencije mora da na tromesečju podnosi izveštaje Specijalnom predstavniku Generalnog sekretara¹¹⁴ i da objavi godišnje izveštaje Povereničke agencije.¹¹⁵

Odbor takođe mora da usvoji statut Povereničke agencije i donese finansijsku politiku¹¹⁶. Štaviše, revizije moraju obuhvatiti svako preduzeće i povereničke račune kojima upravlja Poverenička agencija.¹¹⁷

OEBS smatra da bi Poverenička agencija povećala transparentnost objavljivanjem svojih izveštaja na tromesečju, godišnjih izveštaja i izveštaja o reviziji na internet stranici. Pored toga, kako bi promovisala transparentnost u svome poslovanju, Poverenička agencija bi trebalo da u godišnjem izveštaju obuhvati statut i finansijsku politiku Odbora.

---

¹¹⁴ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 20.1. predviđa da izveštaji na tromesečju moraju da daju pregled aktivnosti i da odražavaju finansijske rezultate Povereničke agencije.

¹¹⁵ Prema Uredbi UNMIK-a br. 2005/18, član 20.2, godišnji izveštaj mora da sadrži prikaz stanja na računima Povereničke agencije, prikaz stanja na računima i stanja imovine koju čuva Poverenička agencija, evidenciju o preduzećima stavljenim pod direktnu upravu Povereničke agencije, evidenciju o osnovanim i prodanim i neprodanim podružnicama DP tokom date godine, evidenciju o likvidiranim preduzećima i evidenciju o preduzećima koja su objavila stečaj.

¹¹⁶ Predviđeno Uredbom UNMIK-a 2005/18, član 14. i 19.

¹¹⁷ Uredba UNMIK-a 2005/18, član 25.2.

G. Izbor zakona i pravila tendera

Pravila tendera ne navode važeći zakon niti sadrže izbor zakonskih odredbi. To može dovesti do spora ako jedan od ponuđača strani akter ili ako taj akter pobedi na aukciji i kupi deonice.

U predmetu *Drvena industrija d.o.o. protiv KPA* (SCC-04-0130), podnosilac zahteva je tvrdio da je spor u vezi sa ponudom prema pravilima tendera predmet zakona države Njujork jer je nacrt odgovarajućeg ugovora sadržao odredbu u tom smislu. Presudom od 26. oktobra 2005. godine, Specijalna komora je odbila tu tvrdnju.¹¹⁸

Pravila tendera su takođe dvosmislena oko nadležnosti bilo kog suda u slučaju spora u vezi sa procesom tendera.¹¹⁹ Međutim, Specijalna komora je odbila argument Povereničke agencije da pravila tendera navode da su odluke Povereničke agencije konačne, i preuzela je nadležnost.¹²⁰

OEBS smatra da bi pravila tendera trebalo da sadrže jasne klauzule u vezi sa izborom zakona i rešavanjem spora.

V. PRIVATIZACIJA MOŽE BITI EKSPROPRIJACIJA

Po mišljenju OEBS-a ako aktiva društvenih preduzeća potiče od bespravne eksproprijacije (na primer, bespravne konfiskacije od strane jugoslovenskih vlasti nakon Drugog svetskog rata),¹²¹ svaka prodaja koju izvrši Poverenička agencija bila bi eksproprijacija. S druge strane, zakoni o privatizaciji (kao što je Uredba UNMIK-a br. 2005/18 i 2002/13) ne ispunjava uslove za eksproprijaciju prema međunarodnim standardima ljudskih prava, a posebno članu 1 Protokola 1 Konvencije.¹²²

¹¹⁸ Komora je zauzela stav: „Kada su zakoni u suprotnosti, utvrđen je princip da dok strane mogu slobodno, u granicama, da izaberu bilo koji zakon kako bi regulisale svoje ugovorne obaveze, u odsustvu obavezujućeg ugovora moraju se uzeti u obzir i drugi faktori. Mesto gde će se ugovor zaključiti, mesto gde se imovina koja je predmetna stvar ugovora nalazi i mesto gde će se aktivnost predviđena ugovorom odvijati su značajni faktori. Jedina veza u ovom slučaju sa Njujorkom je izgleda registrovana kancelarija podnosioca zahteva“.

¹¹⁹ Član 17. Pravilnika o tenderu predviđa: „1. U zavisnosti od člana 17.2. dole, odluke Agencije... će biti konačne i ne može ih poništiti bilo koji sud ili neki drugi organ. Ponuđači neće imati pravo da podnesu zahtev bilo kom sudu, na Kosovu ili van njega ...“. „2. Uprkos prethodnoj klauzuli, strane potvrđuju i slažu se da će Specijalna komora... imati isključivu i konačnu nadležnost nad Agencijom“.

¹²⁰ Videti npr. odluku od 18. maja 2006. godine (*Grand Group Partnership a.d. protiv KPA*, SCC-06-0176. Predstavnici Povereničke agencije su potvrdili da u praksi Poverenička agencija prihvata nadležnost Specijalne komore u sporovima u vezi sa Pravilnikom tendera.

¹²¹ Videti Deo II ovo izveštaja.

¹²² Vidi u vezi sa direktnom primenom Člana (3.2) i 3.3 Uredbe UNMIK-a Br. 2001/9, O Ustavnom okviru Privremenih institucija samouprave na Kosovu: videti, takođe, Uredbu UNMIK-a Br. 2000/59, Član 1.3 "Prilikom obavljanja svojih funkcija, sva lica koja obavljaju svoje javne dužnosti ili rade u javnim službama, pridržavaju se međunarodno priznatih standarda za ljudska prava, koji se naročito ogledaju u sledećim dokumentima:...(Konvencija)." Iz toga sledi da Poverenička agencija mora da poštuje odredbe Konvencije, uključujući i Član 1 Protokola 1. U izveštaju OEBS-a, *Prvi pregled krivičnog pravosudnog sistema*, 10. avgust 2000., strana 16 i naredne (http://www.osce.org/documents/mik/2000/08/970_en.pdf), OEBS priznaje značaj prvenstva sprovođenja standarda za ljudska prava. Iako Uredba UNMIK-a br. 1999/24 eksplicitno ne navodi

A. Eksproprijacija po Protokolu 1 Konvencije

Ukratko, prema tumačenju člana 1 Protokola 1 Konvencije¹²³ od strane Evropskog suda za ljudska prava, eksproprijacija mora ispuniti sledeće uslove:

1. Pre nego što dođe do eksproprijacije, vlast mora da odredi da je oduzimanje imovine od „javnog interesa“. Za takvo određivanje, Evropski sud za ljudska prava predviđa nacionalno zakonodavno telo sa širokom diskrecijom i odbiće odluku zakonodavnog tela samo ako je ta odluka „očigledno bez adekvatne osnove“.¹²⁴ To može biti slučaj, na primer, ako oduzimanje imovine nastupi kada se imovina prenosi sa jednog fizičkog lica na drugo. Međutim, u zavisnosti od okolnosti, čak i u takvim slučajevima to može biti od javnog interesa.¹²⁵

2. Mora postojati ravnoteža (proporcionalno) između interesa zajednice i zaštite prava pojedinaca.¹²⁶ Faktori koji su važni kako bi se odredilo da li je postignuta ravnoteža obuhvataju sledeće:

a) Da li je lice kome je oduzeta imovina dobilo adekvatnu nadoknadu. Za to se često – iako ne uvek – uzima tržišna vrednost imovine. Evropski sud za ljudska prava je prihvatio izuzetke od ovog pravila. U nekim slučajevima, Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je manji iznos dovoljan.¹²⁷ Smatra se da je u izuzetnim slučajevima, odsustvo nadoknade bilo

---

prvenstvo međunarodnih standarda za ljudska prava, Specijalni predstavnik Generalnog sekretara je potvrdio u pismu predsedniku Advokatske komore Beograda, upućenom 14. juna 2000., da se Član 3 Uredbe 1999/24 primenjuje na sudije i da podrazumeva da oni ne smeju da primene nijednu odredbu ukoliko ona nije u skladu sa međunarodnim standardima za ljudska prava. Štaviše, Član 3.3 Uredbe UNMIK-a Br. 20001/9 O Ustavnom okviru Privremenih institucija samouprave na Kosovu potvrđuje direktnu primenu međunarodnih standarda za ljudska prava.

¹²³ Član 1 Protokola 1 Konvencije predviđa: „Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na nesmetano uživanje svog poseda. Niko neće biti lišen svog poseda osim u javnom interesu i u zavisnosti od uslova predviđenih zakonom i opštim načelima međunarodnog prava [...]“.

¹²⁴ Presude Evropskog suda za ljudska prava, *Džejms i drugi protiv Ujedinjenog kraljevstva*, 21. februar 1986. godine, prijava br. 8793/79, stav 46; *Litgou i drugi protiv Ujedinjenog kraljevstva*, 8. jul 1986. godine, prijave br. 9006/80, 9262/81, 9263/81, 9265/81, 9266/81, 9313/81, 9405/81, stav 122; *Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, 20. novembar 1995. godine, prijava br. 17849/91, stav 37; *Bivši kralj Grčke i drugi protiv Grčke*, 23. novembar 2000. godine, prijava br. 25701/94, stav 87; *Brovniovski protiv Poljske*, 22. jun 2004. godine, prijava br. 31443/96, stav 149.

¹²⁵ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Džejms i drugi protiv Ujedinjenog kraljevstva*, citirano gore, u 40. stavu.

¹²⁶ P. van Dijk i G.J.H. van Hoof, *Teorija i praksa ECHR*, str. 881; takođe, presude Evropskog suda za ljudska prava, *Sporong i Lunrot protiv Švedske*, 23. septembar 1982. godine, Serije A br. 52, stav 69; *Jan i drugi protiv Nemačke*, 30. jun 2005, prijave br. 46720, 72203 i 72552, stav 93.

¹²⁷ Presude Evropskog suda za ljudska prava, *Litgou i drugi protiv Ujedinjenog kraljevstva*, citirano gore, stav 121; *Sveti manastiri protiv Grčke*, 9. decembar 1994. godine, prijave br. 13092/87, 13984/88, stavovi 70-71: „Legitimni ciljevi od javnog interesa mogu zahtevati manju nadoknadu od pune tržišne vrednosti“.

opravdano.¹²⁸ Nekada je (na primer, u slučaju „pojedinačnog i prekomernog tereta“ vlasnika), potreban veći iznos.¹²⁹

- b) Stav i lične okolnosti obuhvaćenih strana, kao na primer:
- da li je nacionalni organ postupio u razumnom vremenu i na odgovarajući i dosledan način,¹³⁰
  - da li je pojedinac očekivao oduzimanje imovine,¹³¹ i
  - da li je sudski pregled bio moguć.¹³²
- c) Međutim, Evropski sud za ljudska prava je jednom prilikom ukazao na to da kada postoji veliki broj sličnih potraživanja, šire i opšte kategorije i standardi su prihvatljivi¹³³.
3. Oduzimanje imovine mora biti po uslovima predviđenim nacionalnim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.
- U vezi sa domaćim zakonom, Evropski sud za ljudska prava ne ispituje da li je domaći zakon primenjen ispravno, već zahteva postojanje i poštovanje adekvatno pristupačnih i dovoljno preciznih domaćih zakonskih odredbi.¹³⁴ Štaviše, mora postojati zaštita od proizvoljnosti, u vidu procedura zaštite.
  - Upućivanje na načela međunarodnog prava podrazumeva obavezu za nadoknadu štete. Međutim, to načelo se odnosi samo na nacionalizaciju strane imovine i ne može se prizvati protiv domaćeg vlasnika imovine.

B. Članovi 5.3. i 5.4. Uredbe 2005/18

Prateći dopunu prethodne Uredbe UNMIK-a 2002/12¹³⁵ i u skladu sa članovima 5.3. i

¹²⁸ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Jahn i drugi protiv Nemačke*, presuda od 30. juna 2005. godine, citirano napred, stavovi. 94, 111, 116 i 117, na osnovu, između ostalog, socijalne pravde (u vezi sa strankom koja je stekla neočekivano veliki dobitak).

¹²⁹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Hentrih protiv Francuske*, 22. septembar 1994. godine, prijava br. 13616/88, stavovi 43 i 49.

¹³⁰ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Broniovski protiv Poljske*, citirano gore, stav 151.

¹³¹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Alan Jacobson protiv Švedske*, 25. oktobar 1989. godine, aplikacija br. 10842/84, paragraf 61.

¹³² Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Hentrih protiv Francuske*, 22. septembar 1994. godine, aplikacija br. 13616/88, paragraf 49.

¹³³ Evropski sud za ljudska prava je smatrao: „neizvesnost, parničenje, troškovi i kašnjenje do čega bi neizbežno došlo ... pod postupkom pojedinačnog ispitivanja svakog od više hiljada slučajeva“ može značiti „da sistem ne može sam po sebi biti raspušten kao neracionalan i neprikladan“. Presuda u slučaju *James protiv Velike Britanije*; citirano gore, u stavu 68. Videti takođe presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Lithgow protiv Velike Britanije*, citirano gore, 1986, stavovi 121 i 122.

¹³⁴ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Lithgow protiv Velike Britanije*, citirano gore, stav 110; *Hentrih protiv Francuske*, citirano gore, stav 42.

¹³⁵ Potreba za izmenom Uredbe UNMIK-a br. 2002/12 je postala vidljiva kada je u oktobru 2003. godine tadašnji predsedavajući odbora Povereničke agencije privremeno suspendovao proces privatizacije zbog zabrinutosti da Uredba UNMIK-a 2002/12 sadrži slabost koja bi u mogla da buduće privatizacioni transakcije načini podložne pravnim izazovima (vidi Ahmet Šala, *Privatizacija na Kosovu: najbolja na Balkanu?*) Uredba UNMIK-a br. 2002/12 je izložila suštinu dokaza Povereničkoj agenciji u vezi sa njenom nadležnošću da privatizuje DP. Mogućnosti vlasti povereničke agencije su bile nejasne što nije koristilo ni Povereničkoj agenciji a ni Kosovu. Nije bilo jasno dali su neke od

5.4. Uredbe UNMIK/a br. 2005/18, Poverenička agencija mora tek nakon što otuđi imovinu (u toku privatizacije ili likvidacije) da odluči da li je treća strana posedovala tu imovinu. Prema tome, Poverenička agencija ne vraća imovinu punopravnim vlasnicima¹³⁶. Umesto toga, vlasnici dobijaju deo prihoda od prodaje te imovine, ali tek nakon što se oduzmu administrativni troškovi i 20% prihoda za radnike sa „spiska radnika“. Ova nova uredba je omogućila eksplicitnu nadležnost Povereničkoj agenciji nad bilo kojim preduzećem koje je bilo društveno na način opisan u članu 5 u vezi transformacije. Na taj način, Poverenička agencija može u skladu sa važećim zakonom da proda imovinu koja je potencijalno privatna.

To takođe važi i za treće strane koje su postale vlasnici imovine u skladu sa transformacijom (bilo kakva vrsta korporativnog restrukturiranja koje je moglo dovesti do privatizacije, vidi Poglavlje II), pod uslovom:

- da su platili deonice koje su im izdate, i
- da je transformacija
  - obavljena između 22. marta 1989. i 13. juna 2002. godine,¹³⁷
  - u skladu sa važećim zakonom, i
  - obavljena bez diskriminacije ili povrede načela Konvencije.

Ako ti uslovi nisu ispunjeni, treća strana koja je imala koristi od transformacije nije zaštićena i ne dobija deo prihoda.

S obzirom da Uredba UNMIK-a br. 2005/18 dopušta da Poverenička agencija proda imovinu a da prethodno ne odredi vlasništvo nad tom imovinom,¹³⁸ i štiti strane koje su kupile imovinu od Povereničke agencije, privatizacija može dovesti do eksproprijacije – prodaje imovine koja je u vlasništvu treće strane. Međutim, Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 5.3, ne zahteva da se prethodno odredi da li je prodaja u javnom interesu i ne obuhvata neophodnu proceduralnu zaštitu, što može dovesti do povrede člana 1 Protokola 1 Konvencije.

Prvo se postavlja pitanje dali su ove eksproprijacije u javnom interesu. Evropski sud za ljudska prava kaže da su nacionalne vlasti u najboljoj poziciji da ustanove javni

---

entiteta pale pod moguću vlast Povereničke agencije (i na taj način pod subjekat privatizacije). Poverenička agencija je imala nadležnost nad takvim DP ukoliko su ona prošla kroz transformaciju (npr. pod Jugoslovenskim privatizacionom programom ili preko udruživanja ili akvizicije) pre 22. marta 1989. godine ili ukoliko se pojavilo kasnije bilo je zasnovano na važećem zakonu i bilo implementirano na nediskriminatorski način (član 5, Uredna UNMIK-a br. 2002/12). 17. avgusta 2004. godine *Kai Eide*, Specijalan izaslanik Generalnog sekretara UN-a, je u svom izveštaju, *Situacija na Kosovu, Generalnom Sekretaru UN-a* zaključio da je privatizacija postala znak neispunjenih obećanja i zbog toga preporučuje da proces privatizacije more bit unapređen efektivno i bez odlaganja. Novom Uredbom UNMIK-a br. 2005/18 proces privatizacije je ponovo lansiran i značajno ubrzan.

¹³⁶ U vezi sa tim, definicija „vlasnika“ u članu 3 Uredbe UNMIK-a br. 2005/18 kao „osobe ili entiteta *sa vlasničkim potraživanjem* prema preduzeću“ je čudna.

¹³⁷ Pismom od 24. avgusta 2004. godine, Pravni savetnik UNMIK-a je izjavio da prema Uredbi UNMIK-a br. 1999/1, UNMIK ima vlast da upravlja imovinom u društvenom vlasništvu uključujući i DP od 10. juna 1999. kada je doneta Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1244. Transformacije DP nakon 10. juna 1999. godine, na osnovu zakona koje nije proglasio UNMIK, nisu zakonski valjane.

¹³⁸ Mere i istrage koje Poverenička agencija trenutno sprovodi pre nego što zaista proda imovinu se mogu opisati u njenoj operativnoj politici navedenoj u članu 10 Uredbe UNMIK-a 2005/18. Međutim, kako je gore navedeno, Poverenička agencija nije dozvolila OEBS-u da pristupi njenoj operativnoj politici.

interes. Po viđenju Povereničke agencije zakonodavac podrazumeva da javni interes o privatizacionom programu na Kosovu je da olakša tranziciju Kosova iz nedelotvorne i neproaktivne ekonomije u onu koja je efikasna, konkurentna i zapošljava nekoliko stotina do hiljadu nezaposlenih ljudi na Kosovu. Ovo naročito može da se smatra javnim interesom.

Međutim, uplitanje mora biti u skladu sa zakonom. Zakon mora biti dovoljno pouzdan i dostupan javnosti.¹³⁹ Zabrinjavajuće za OEBS je da Uredba UNMIK-a br. 2005 /18 ne precizira pod kojim uslovima oduzimanje imovine može da se dogodi.¹⁴⁰ Posebno, član 5.3 i 5.4 Uredbe UNMIK-a br. 2005/18 je u suprotnosti sa sveobuhvatnom proceduralnom zaštitom koju sadrži zakon o eksproprijaciji Kosova, koji reguliše procedure za javne vlasti koje lišavaju individue od njihove imovine u javnom interesu.¹⁴¹ Zakon o eksproprijaciji sadrži četiri člana za „utvrđivanje zajedničkih interesa”, pet članova za „pripremanje aktivnosti za eksproprijaciju”, deset članova za rešenja o eksproprijaciji, i zabeleženo 30 članova za “kompenzacije ekspropisane imovine”.

Drugo, oduzimanje mora biti proporcijalno. Verovatno je da svrha oživljavanja ekonomije može takođe biti postignuta bez eksproprijacije ukoliko imovinske tužbe budu preispitane pre donošenja rešenja da se preduzeće privatizuje. Po uredbi UNMIK-a 2005/18 Poverenička agencija mora da izda operacionu politiku u svrhu obezbeđivanja usklađenosti Povereničke agencije sa članom 2 protokolom 1 Konvencije uključujući procese i poštujući brzinu odluke za vreme procesa. Uzimanje u obzir imovinskih tužbi od strane Povereničke agencije ne ugrožava celokupan privatizacioni proces. Samo oni tužioci koji mogu da dokažu da poseduju validnu titulu o vlasništvu ili dokažu da transformacija pod Jugoslovenskim zakonom nije bila u skladu sa zakonom imaju pravo da povrate svoju imovinu.¹⁴² Zbog toga OEBS smatra da eksproprijacija privatne imovine bez prethodnog proučavanja tužbi je verovatno nesrazmerna i nerazumna.

Beleži se, u odsustvu zakona o povraćaju nijedan sud na Kosovu uključujući i Specijalnu komoru nema nadležnost da proučava tužbe protiv oduzimanja koja su socijalizovana u skladu sa važećim Jugoslovenskim zakonom.¹⁴³

---

¹³⁹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Lihgou v. Ujedinjeno Kraljevstvo*, 8. jul 1986, prijava br. 9006/80, 9262/81, 9265/81, 9263/81, 9265-81, 9266/81, 9313/81, 9405/81, paragraf 110.

¹⁴⁰ Po viđenju Povereničke agencije javni interes kao što je već navedeno u članu 2.2(c) Uredbe UNMIK-a 2005/18. Ovaj član omogućava da Poverenička agencija ima moć da “sporvodi ostale aktivnosti da bi osigurala i omogućila održivu vrednost aktivnosti i da preduzme korake i mere koje su prikladne a i u diskreciji ..... što podstiče ekonomsku rekonstrukciju i napredak Kosova a i dobrobit njenog stanovništva ili stanovništva bilo kog specifičnog regiona.” Međutim, svakako da je pravni mandat Povereničke agencije je na prvom mestu je u skladu sa članom 2.2 (b) Uredbe UNMIK-a 2005/18 “vrši aktivnosti da bi očuvala ili uvećala vrednosti i održivosti preduzeća o kojima je reč”, čemu nedostaje bilo kakva preporuka javnom interesu. Zbog toga, pojam javnog interesa možda nije dovoljno precizan u uredbi.

¹⁴¹ Službeni list br. 21/78, Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo.

¹⁴² U skladu sa velikim brojem slučajeva Specijalne komore skoro 100% otklapanja koje se dogodilo za vreme Jugoslovenskom vremena je bilo urađeno u skladu sa zakonom koji je tada bio na snazi i na taj način je pravno validno. Izvor – Specijalna komora Memorandum SPGS, *Zapažanja u vezi sa Memorandumom* od 24. januara 2008. godine, i od 8. februara 2008. godine.

¹⁴³ Izvor – pismo Specijalne komore Specijalnom predstavniku generalnog sekretara od 8. februara 2008. godine, *Zapažanja u vezi sa Memorandumom* od 24. januara 2008. godine, i od 8. februara 2008. godine.

Štaviše, svakako da član 5.3. ne postiže traženu pravičnu ravnotežu između interesa zajednice i zaštite individualnog vlasnika. Pitanje je da li prihodi od prodaje (na javnoj aukciji ili u likvidaciji), umanjeni za administrativne troškove i 20% za radnike, čine nadoknadu predviđenu sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava. Specijalna komora je presudila da ne čine:

„privatizacijom [imovine] će se verovatno postići cena niža od prave tržišne vrednost. Samim tim, ukoliko bi podnosilac zahteva uspeo da dokaže svoje vlasništvo, verovatno da ne bi bilo dovoljno novca da dobije pravičnu nadoknadu za konfiskaciju”.¹⁴⁴

Uredba UNMIK-a br. 2005/18 ne treba da sadrži detaljne odredbe Zakona o eksproprijaciji. Umesto toga, trebalo bi da se izmeni i dopuni tako da zahteva da Poverenička agencije utvrdi, pre bilo kakve privatizacije, vlasništvo onih osnovnih sredstava koje namerava da proda i vrati ih punopravnom vlasniku. Takav postupak bi pre doveo do privatizacije i restitucije nego do eksproprijacije¹⁴⁵. U Uredbi UNMIK-a br. 2005/18 bi trebalo detaljno navesti koja vlasnička potraživanja su važeća i od kojeg perioda.

Ukratko, postoje vlasnici (ili njihovi potomci) čija su zemlja i ostala imovina bespravno eksproprijisani, preneti na društvenu imovinu a zatim privatizovani. Pod ovakvim okolnostima, sadašnja privatizacija od strane Povereničke agencije je eksproprijacija. Ovi vlasnici imaju pravi na garancije prema međunarodnim standardima ljudskih prava, posebno prema članu 1 Protokola 1 Konvencije.¹⁴⁶

C. Nema poništenja, nema restitucije

Član 10.5 Uredbe UNMIK-a br. 2002/13 ima za cilj da stvori sistem po kome privatizacija koju vrši Poverenička agencija vodi do novčane kompenzacije a ne do restitucije u naturi (povraćaja imovine njenom punopravnom vlasniku), odnosno:

„Nijedna strana nema pravo na pravni lek koji bi zahtevao obustavu transakcije ili poništenje ugovora koji je sklopila [Poverenička agencija] shodno svojim ovlašćenjima po ... Uredbi UNMIK-a br. 2002/12.”¹⁴⁷

---

¹⁴⁴Odluka od 12. oktobra 2005. godine, *Fatmi Loxha protiv KPA i DP Hotel Korzo*, SCC-05-0453.

¹⁴⁵ Ova alternativa bi eksplicitno uvrstila pravila eksproprijacije kao što je prethodno utvrđivanje vlasništva, javni interes i isplata kompenzacije.

¹⁴⁶ Specijalna komora je zabeležila da se većina oduzimanja koja su se desila za vreme Jugoslovenskog vremena bila urađena u skladu sa važećim zakonom tako da su pravno validna. Pošto trenutno nema “restitucije” zakona, ni jedan sud na Kosovu uključujući i Specijalnu komoru nema nadležnost da proučava tužbe protiv ovakvih oduzimanja.

¹⁴⁷ Efektivno od 31.maja 2008 godine član 10.5 Uredbe UNMIK-a br. 2008/4 dopunjuje ovaj jezi na sledeći način: Nijedna strana ne treba da ima pravo na rešenje koje će zahtevati poništenje završene transakcije ili poništavanje ugovora koji je validno otpočeo sa trećom stranom koja je delovala poverljivo i koji je bio potpuno završen od strane agencije na osnovu njenih ovlašćenjima u skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 2002/12.

Prema tome, vlasnik koji izgubi svoja osnovna sredstva tokom privatizacije ne može da dobije pravo na obustavu transakcije niti mu se može vratiti imovina. Vlasnik ima pravo samo na zahtev za kompenzaciju.

OEBS smatra da isključivanje zahteva za poništenje ili raskid ugovora koji je sklopila Poverenička agencija može da dovede do povrede člana 6 Konvencije koji predviđa pravo na pravično suđenje. Konkretnije, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, član 6 sadrži pravo na pristup sudu radi utvrđivanja zakonskih prava.¹⁴⁸

Po viđenju Povereničke agencije član 10.5 dopunjene Uredbe UNMIK-a br. 2002/13 je usklađen sa Konvencijom. Poverenička agencija se poziva na prethodno pomenutu presudu Evropskog suda za ljudska prava *Džejms i ostali v. UK*. U ovoj presudi sud je je smatrao da Parlament može da donese zakon o eksproprijanim imovinskim pravima u javnom interesu bez individualnog prava na žalbu. Međutim, faktička situacija naglašava da se slučaj razlikuje od situacije na Kosovu. U slučaju *Džejms i ostali v. UK.*, procenjeno je da će eksproprijacija pogoditi 98 do 99% jedne četvrtine miliona kuća na koje se zakon odnosio. Odbijanje jednog individualnog prav na izazov je tada izgledalo odgovarajuće.¹⁴⁹ Međutim, na Kosovu samo mali procenat preduzeća koji su subjekat privatizacije u stvari pripada privatnim vlasnicima.¹⁵⁰ Tako da, eksproprijacija ovih nekoliko posednika imovinskih prava bolje rečeno pre može biti individualno i preterano opterećenje na individualne vlasnike. U ovom kontekstu Evropski sud za ljudska prava smatra da takva opterećenja mogu biti legitimna ako su proceduralne garancije obezbeđene.¹⁵¹

Međutim, kompetentna zakonodavna vlast na Kosovu može da izmeni zakon omogućavajući eksproprijaciju imovine koja je znatno precizna i predvidiva i koja omogućava neophodne zaštite u skladu sa članom 1 Protokola 1 Konvencije.¹⁵² Uredba UNMIK-a br. 2005/18 svakako ne zadovoljava ove standarde.

D. Sudske zabrane

---

¹⁴⁸ Vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Golderv. Ujedinjeno Kraljevstvo*, 21. februar 1975 godine, aplikacija br. 4451/70, paragrafi 35 i 36: "Biće neubedljivo po mišljenju suda da član 6 šaragraf 1 (član 6.1) treba da opiše u detalje proceduralne garancije pristupačne stranci u slučaju koji je na čekanju i ne treba da prvo zaštiti onog koji jedini ima koristi od takvih garancija tj. od pristupa sudu. Fer javno i ekspeditivno karakteristike sudskih procedura su bez vrednosti ukoliko nema sudskih procedura. (...) Član 6 paragraf 1 (član 6.1) obezbeđuje svakom pravo da aima tužbu u vezi sa svojim građanskim pravima i obavezama donešene pred sud ili tribunal." Specijalna komora je posla zahtev Specijalnom Predstavniku Generalnog Sekretara za razjašnjavanje njihove zabrinutosti zbog člana 5.3 i 5.4 Uredbe UNMIK-a br. 2005/18 i člana 10.5 Uredbe UNMIK-a br. 2002/13

¹⁴⁹ Videti presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Džejms i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva*, 21. februar 1986, prijava br. 8793/79 paragraf 68.

¹⁵⁰ U skladu sa informacijom Specijalne komore do danas samo u jednom slučaju je tuženi uspeo da dokaže da je on imao vlasništvo nad spornom imovinom (*slučaj Aleksandar Hadžijević i Vera Frtunić v. KPA I DP Trepča Hotel restoran Parajsa (Hotelijerska kompanija Ibar)*, (SCC - 06-0010).

¹⁵¹ Vidi Evropski sud za ljudska prava, *Hentrih protiv Francuske*, 22. septembar 1994 godine, aplikacija br. 13616/88, paragraf 49.

¹⁵² U drugačijem kontekstu OEBS je već naglasio da novi zakon o Eksproprijaciji mora da sadrži adekvatne i efektivne mere zaštite za imovinska prava i pripadajuća ljudska prava kao što su odgovarajući pravni lekovi, adekvatno obaveštenje, transparentne procedure, i adekvatna kompenzacija, vidi OEBS-ov izveštaj Eksproprijacija na Kosovu, decembar 2006 godine, http://www.osce.org/documents/mik/2006/12/22676_en.pdf, strana 6 (Preporuke upućene Komitetu Kosovske skupštine za trgovinu i industriju).

Članovi 5.3 i 5.4 Uredbe UNMIK-a br. 2005/18, u vezi sa članom 10.5 Uredbe 2002/13 dovode do sledećih zaključaka za podnosiocima zahteva koji poseduju sopstvena sredstva u DP:

- Pre prodaje na javnoj aukciji ili likvidacije, može se ostvariti restitucija.¹⁵³ Lice koje ima vlasnička potraživanja u nekom DP ili je vlasnik sredstava koje drži DP može dobiti svoju imovinu podnošenjem svojinske tužbe. Ako Poverenička agencija ne vrati sredstva vlasniku, to lice treba da podnese svojinsku tužbu Specijalnoj komori. Ako je prodaja neminovna, podnosilac zahteva treba da zahteva sudsku zabranu koja će privremeno zaustaviti prodaju.
- Ako je došlo do prodaje, onda nema restitucije. Vlasnik može samo da podnese svojinsku tužbu i dobije naknadu i ne može da ostvari restituciju.

Da bi odložio prodaju imovine, podnosilac zahteva mora da zahteva sudsku zabranu:¹⁵⁴

- podnosilac zahteva mora da pruži verodostojne dokaze da će mu biti naneta direktna i nepopravljiva šteta ako se ne dodeli preliminarna sudska zabrana, i
- Zahtev za sudsku zabranu mora se podneti zajedno sa „osnovnim“ zahtevom ili nakon zahteva (u ovom slučaju obično za povraćaj imovine) koji je bio podnet ranije.

Treba pomenuti da je Komora odobrila zahteve za sudsku zabranu (omogućavajući podnosiocima zahteva da ostvaruju svoje zahteve za restituciju imovine) uz argument da bi prodaja imovine trećoj strani ostavila podnosioca zahteva bez mogućnosti da povрати imovinu i da bi finansijska nadoknada predviđena Uredbom 2005/18 verovatno bila ne zadovoljavajuća.¹⁵⁵

Ovaj sistem, po kome vlasnici mogu podneti svojinsku tužbu samo pre nego što Poverenička agencija proda njihovu imovinu i po kome moraju zahtevati sudsku zabranu ukoliko je prodaja neminovna, nije uvek jasan strankama ili njihovim advokatima. U nekoliko slučajeva su podnosioci zahteva zahtevali poništenje tendera ili prodaje i povraćaj svoje imovine. Specijalna komora je objasnila da to prema zakonu nije moguće i da, s obzirom da nije podneo molbu za sudski nalog pre tendera ili prodaje, podnosilac zahteva ima pravo samo na kompenzaciju¹⁵⁶.

¹⁵³ Predstavnici Povereničke agencije su tokom intervju-a koje je u jesen 2007. obavio OEBS, izjavili da ukoliko je pre privatizacije ili likvidacije ustanovljeno da su preduzeće ili njegova imovina u privatnom vlasništvu, Poverenička agencija će vratiti imovinu zakonskom vlasniku.

¹⁵⁴ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 52. Druga strana obično mora biti informisana o zahtevu i mora joj se dati prilika da podnese suprotne argumente. Ovo nije slučaj sa zahtevima za sudsku zabranu u drugim sudovima. Vidi zakon o parničnom postupku, član 277.

¹⁵⁵ Primeri zakonskih slučajeva Specijalne komore u vezi sudskih zabrana su: rešenje 14. februar 2007 (*Muharem Zenel Šabanaj I drugi v. Rugova, Poljoprivredna zajednica I KPA*), SCC-07-0012; rešenje 20. septembar 2005 godine (*Ismailji v. KPA i hotel Turist Kompanija Kosova*), SCC-05-177; rešenje 18. maj 2006 (*Partnerska grupa Grand JSC v. KPA*), SCC-06-0176; rešenje 21. novembar 2006 (*Šaban Morna v. KPA*), SCC-06-0415; rešenje 20. januar 2006 (*Hotel Kristal v. KPA*), SCC-05-0473.

¹⁵⁶ U jednom predmetu (presuda od 30. novembra 2006. godine, *Balkanbelt protiv KPA*, SCC-04-0188) je advokat, nakon što njegov klijent nije ostvario restituciju, podneo progovor na mandat Ujedinjenih nacija. Komora je odgovorila da je ovaj argument političke prirode i da kao takvog ne može da ga rešava sud. Tokom rasprave održane 2. avgusta 2007. (*Mehmet Široka i drugi protiv KPA*, SCC-07-

E. Specijalna komora propisuje da Konvencija ima prednost u odnosu na unutrašnje pravo

Uredba UNMIK-a br. 2005/18 se ne brine o tome koja tužba o posedovanju mora ili može biti odabrana. Specijalna komora je odbila zahtev Povereničke agencije da da generalno rešenje u vezi ovog pitanja. Umesto toga Specijalna komora je donela presudu koja se odnosi ekskluzivno na specifične činjenice individualnog slučaja. Nema ovlašćenje da izda savetodavno mišljenje ili generalno rešenje (vidi deo IV .B).

U slučaju *Balkanbelt v. KPA* (SCC – 04-0188) Specijalna komora je držala da u ovom slučaju da je aplikacija o transformaciji zakona rezultirala diskriminacijom protiv Albanskih radnika. Ovo je učinilo transformaciju nevažećom tako da *Balkanbelt* nije pravno stekao imovinu i nije mu bila dodeljen zaštita po članu 1 protokola 1 Konvencije.

U slučaju *Jumko jsc v. KPA* (SCC – 05-0482) sud je obrazložio da ponovo posle analiziranja relevantnih činjenica slučaja da se validna transformacija *Jumko–Kosovo* nije odigrala. Otuda, preduzeće *Jumko jsc.*, nije uspelo da dokaže vlasništvo i Poverenička agencija je imala ekskluzivnu vlast da upravlja i privatizuje preduzeće *Jumko – Kosovo*.

U pomenutim slučajevima Specijalna komora je primenila član 53. i 5.4 Uredbe UNMIK-a 2005/18 . Međutim, u svojoj presudi od 20. novembra 2007. u predmetu *Aleksandar Hadžijević i Vera Frtunić protiv KPA i Restorana Parajsa DP Hoteli Trepča (hotelijerska kompanija Ibar)*, (SCC-06-0010), Specijalna komora je donela odluku da međunarodni standardi ljudskih prava imaju prednost u odnosu na pravila privatizacije. Tako je Specijalna komora zaključila da su podnosioci zahteva, a ne tužena strana-DP, punopravni vlasnici imovine. S druge strane, Poverenička agencija je, suprotno Zakonu o upravnom postupku, privatizovala DP bez neophodne verifikacije i bez davanja mogućnosti podnosiocima zahteva da zastupaju svoj slučaj. Specijalna komora je dala pravno mišljenje da članovi 5.3 i 5.4 Uredbe 2005/18 nisu u skladu sa članom 1 Protokola 1 Konvencije jer se njima ne uspostavljaju tela koja su ovlašćena da sprovode privatizaciju i utvrđuju postojanje javnog interesa. Pored toga, ovaj zakon ne definiše javni interes i isključuje pravičnu naknadu. Štaviše, sud je dao pravno mišljenje da zabrana obustave transakcija koje je sklopila Poverenička agencija nije u skladu sa članom 6.1 Konvencije. Prema rečima Specijalne komore: „[Poverenička agencija] ne obezbeđuje garancije koje se zahtevaju članom 6 Evropske konvencije. Zbog toga njene odluke treba da budu predmet potpune sudske revizije.“ Poverenička agencija je izdala zahtev za preispitivanje ovog slučaja 18 decembra 2007 godine. Slučaj je još uvek na čekanju.

0030), predsedavajući sudija je objasnio da podnositelj zahteva nije tražio sudski nalog i da Uredba zabranjuje Komori da poništi prodaju. Takođe videti slučaj *Jumko v. KPA* (SCC – 06-0436) Specijalna komora je savetovala tužioca da dopuni tužbu i zahteva nadoknadu umesto restitucije. Kasnije u slučaju Specijalna komora je prihvatila oralnu dopunu tužioca a na predlog Specijalne komore i dodelila kompenzaciju(presuda od 16. maja 2007 godine). Ovi primeri demonstriraju da tužioci i njihovi advokati često nisu upoznati da vlasnici mogu da podnesu tužbu o posedovanju pre nego što Poverenička agencija proda njihovu imovinu i mora tražiti sudsku zabranu ukoliko predstoji prodaja

VI. ZAKON O SPECIJALNOJ KOMORI

Glavni delovi zakonodavstva koje uređuje pitanje Specijalne komore su Uredba UNMIK-a br. 2002/13¹⁵⁷ i Administrativno naređenje br. 2006/17.¹⁵⁸ Na osnovu ovih pravila, Specijalna komora ima pet sudija: troje međunarodnih sudija i dvoje koji su stanovnici Kosova¹⁵⁹. Specijalni predstavnik Generalnog sekretara imenuje sve sudije nakon konsultacija sa predsednikom Vrhovnog suda Kosova¹⁶⁰, a jednog od međunarodnih sudija određuje za predsedavajućeg sudiju Specijalne komore.¹⁶¹

Za konkretne podatke o Specijalnoj komori, videti Aneks I.

A. Nadležnost Specijalne komore

Specijalna komora ima isključivu nadležnost za sve parnice protiv Povereničke agencije.¹⁶² Prema tome, svaka strana koja želi da tuži Povereničku agenciju mora to da obavi u Specijalnoj komori. Drugi sudovi mogu ovakve zahteve da proglase neprihvatljivim.¹⁶³

Specijalna komora ima prvenstvenu nadležnost za.¹⁶⁴

- osporavanje odluka ili drugih radnji Povereničke agencije¹⁶⁵
- potraživanja od Povereničke agencije za finansijske gubitke koji su rezultat odluka Povereničke agencije koja funkcioniše kao upravnik DP
- potraživanja od DP pod upravom Povereničke agencije ukoliko su takva potraživanja nastala u toku ili pre uprave od strane Povereničke agencije, i
- druga potraživanja iz člana 4.1 Uredbe UNMIK-a br. 2002/13.¹⁶⁶

---

¹⁵⁷ Uredba UNMIK-a br. 2002/13 o uspostavljanju Specijalne komore Vrhovnog suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku povereničku agenciju, 13. jun 2002 godine. 5. februara 2006 godine Specijalni predstavnik Generalnog sekretara je objavio novu Uredbu UNMIK-a o Specijalnoj komori (Uredba UNMIK-a br. 2008/4) koja je stupila na snagu 31. maja 2008 godine i zamenila Uredbu UNMIK-a br. 2002/13.

¹⁵⁸ Administrativno naređenje 2006/17 od 6. decembra 2006. godine kojim se menja i dopunjuje Administrativno naređenje UNMIK-a br. 2003/13, za sprovođenju Uredbe UNMIK-a br. 2002/13 o uspostavljanju Specijalne komore Vrhovnog suda Kosova za pitanja koja se odnose na Kosovsku povereničku agenciju

¹⁵⁹ Pod skoro ozakonjenom Uredbom UNMIK-a br. 2008/4 (koja je stupila na snagu 31. maja 2008 godine) Specijalna komora treba da bude sastavljena od 20 sudija, 13 od njih treba da bude međunarodnih sudija a 7 treba da bude sudija koji su obično stanovnici Kosova (član 3).

¹⁶⁰ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 3.1.

¹⁶¹ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 3.2.

¹⁶² Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 30.1.

¹⁶³ Specijalna komora prima tužbu protiv Povereničke agencije samo ukoliko je predsedavajući Odbora Povereničke agencije o tome obavešten 60 dana pre podnošenja tužbe. Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 30.2.

¹⁶⁴ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 4.1.

¹⁶⁵ Međutim, niko nema pravo na pravni lek koji bi zahtevao obustavu transakcije ili poništenje ugovora koji je sklopila Povereničke agencije shodno svojim ovlašćenjima po Uredbi UNMIK-a br. 2002/12 (2005/18). Prema tome, ukoliko je Poverenička agencija, u postupku privatizacije ili likvidacije, prodala osnovna sredstva treće strane, restitucija se ne može ostvariti. Videti Uredbu UNMIK-a br. 2002/13, član 10.5.

¹⁶⁶ Član 4.1 Uredbe UNMIK-a br. 2008/4 omogućava nadležnost Specijalne komore.

Prema tome, zahtevi poverilaca ili vlasnika u postupku likvidacije DP moraju se podneti Specijalnoj komori. Na zahtev Povereničke agencije, Specijalna komora može da oduzme svaki predmet koji se vodi pred nekim drugim sudom, u kome je jedna od strana DP kojima upravlja Poverenička agencija.¹⁶⁷

Specijalna komora ima ovlašćenja da donosi:

- odluke da redovnim sudovima uputi ili oduzme zahteve koje su u prvenstvenoj nadležnosti Specijalne komore¹⁶⁸
- odluke koje se odnose na žalbi u vezi sa spiskom radnika koji ispunjavaju uslove¹⁶⁹
- presude, odluke i naređenja u postupcima reorganizacije i likvidacije
- presude po žalbi na presude redovnih sudova za pitanja koja su u nadležnosti Specijalne komore.¹⁷⁰

Po Uredbi UNMIK-a br. 2008/4 i po članu 3 Specijalna komora će imati pet sudskih veća, svaki će sadržati dvoje međunarodnih sudija i jednog sudiju koji je stanovnik Kosova specijalizovan za specifični deo zakona.¹⁷¹

B. Sudija izvestilac i uobičajeni postupci

Kada se Specijalnoj komori podnese zahtev, predsedavajući sudija imenuje sudiju izvestioca¹⁷² koji ispituje da li zahtev ispunjava sve uslove¹⁷³ (npr. da su zahtev i dokumentacija dostavljeni na albanskom ili srpskom jeziku, i uvek uz verziju na engleskom¹⁷⁴) i da li je prihvatljiv, te da li može da se dodeli pravni lek u vezi sa zahtevom.¹⁷⁵ Ukoliko zahtev ne ispunjava sve uslove, sudija izvestilac (u zavisnosti od vrste uslova koji nije ispunjen) može da uputi zahtev Specijalnoj komori sa preporukom da se zahtev proglaši neprihvatljivim¹⁷⁶ ili da se odbaci, ili može da izda naređenje podnosiocu zahteva sa posebnim instrukcijama da kompletira ili ispravi

¹⁶⁷ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 4.5.

¹⁶⁸ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, članovi 4.2 i 4.5. Specijalna komora oduzima predmet redovnom sudu ukoliko to zahteva neka od strana u tom predmetu. Administrativno naređenje br. 2006/17, član 18.3.

¹⁶⁹ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 64.4. Vidi takođe Uredbu UNMIK-a br. 2008/4, član 4.1(e).

¹⁷⁰ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 55. Takođe i Uredbu UNMIK-a br. 2008/4, član 4.1 (i).

¹⁷¹ Ovi delovi su pitanja vezana za privatizaciju; pitanja vezana za prava zaposlenih; generalno posredovanje i tužbe poverenika; pitanja vezana za likvidaciju preduzeća; I reorganizacija ili restrukturiranje preduzeća.

¹⁷² Administrativno naređenje br. 2006/17, član 14.

¹⁷³ Administrativno naređenje br. 2006/17, članovi 25.1(a) i 25.2. Videti takođe Zakon o parničnom postupku, članovi 109 i 281 i član 109. Administrativno naređenje br. 2006/17, član 25.2(f) poziva se na članove 22 i 24.

¹⁷⁴ Uslov predviđen Administrativnim naređenjem br. 2006/17, član 22.7, da mora da se obezbedi prevod na engleski ukoliko se dokumenta podnesu na albanskom ili srpskom a ukoliko se dokumenat podnosi na engleskom onda ne mora da se obezbedi prevod na srpski ili albanski jezik, favorizuje one čiji je radni jezik engleski.

¹⁷⁵ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 25.1(b).

¹⁷⁶ Specijalna komora je donela odluku (presuda od 26. oktobra 2005. godine, *Drvna industrija d.o.o. protiv KPA*, SCC-04-0130) da iako je sudija izvestilac proglasio zahtev prihvatljivim, taj zahtev može da se proglaši neprihvatljivim u kasnijoj fazi postupka. Odluka sudije izvestioca nije definitivna odluka o datom pitanju jer je zasnovana samo na informacijama koje je dao podnosilac zahteva.

zahtev u toku određenog vremenskog perioda.¹⁷⁷ Ukoliko sudija izvestilac utvrdi da zahtev zadovoljava sve uslove, uručuje ga tuženoj strani.¹⁷⁸

Tužena strana može da podnese svoju odbranu u roku od mesec dana od dana uručenja zahteva. Zatim sudija izvestilac utvrđuje period u okviru kojeg podnosilac zahteva može da podnese odgovor a tuženik repliku. Sudija izvestilac onda izveštava Komoru o tome koje činjenice su sporne i koja strana snosi teret dokazivanja.¹⁷⁹ Na osnovu toga održavaju se preliminarne saslušanja sa jednim ili dvojicom sudija i većem u punom sastavu. U Administrativnom naređenju br. 2006/17 detaljno su opisana pravila za saslušanja.¹⁸⁰

Proceduralna pravila koja se primenjuju na postupke koji se odnose na spiskove radnika i pitanja likvidacije razlikuju se od prethodno opisanih proceduralnih pravila. U slučajevima spiskova radnika, Poverenička agencija (koja je u ovim slučajevima tužena strana) može da podnese zapažanja u vezi sa prigovorima. Neće se podnositi nikakve dodatne pisane izjave ali Specijalna komora može da naredi saslušanje.¹⁸¹ U predmetima likvidacije, Komisija za razmatranje likvidacije može da iznese svoja zapažanja o prigovoru poverioca.¹⁸²

U postupcima pred Specijalnom komorom, podnosiocima zahteva i tuženike mora da zastupa član Kosovske advokatske komore ili neke druge advokatske komore u Srbiji¹⁸³ a fizička lica mogu da zastupaju sama sebe.¹⁸⁴ Predsedavajući sudija može da dozvoli da neku stranu zastupa član „strane” advokatske komore.¹⁸⁵ Advokat koji zastupa neku stranu mora da podnese ovlašćenje. Ukoliko podnosilac to ne uradi, zahtev se odbija kao neprihvatljiv.¹⁸⁶

B. Upućivanje zahteva redovnim sudovima

Specijalna komora može da uputi zahteve nad kojima ima prvenstvenu nadležnost

---

¹⁷⁷ Specijalna komora se striktno pridržavala vremenskog perioda koji je sudija izvestilac odredio za ispravku zahteva (nalog od 17. novembra 2004. godine, *Aqif Laçi protiv NPMK Kosova Plastika i KPA*, SCC-04-0154) kada je zahtev proglasila neprihvatljivim jer ga podnosilac nije ispravio pre isteka utvrđenog vremenskog roka.

¹⁷⁸ Administrativno naređenje br. 2006/17, članovi 25.3 - 25.6.

¹⁷⁹ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 31.

¹⁸⁰ Administrativno naređenje br. 2006/17, članovi 32 - 44. Spisi predmeta koji su ispitivani tokom pripreme ovog izveštaja su pokazali da se ovi postupci uglavnom poštuju.

¹⁸¹ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 64.

¹⁸² Administrativno naređenje br. 2006/17, članovi 65 i 66.

¹⁸³ Povereničku agenciju moraju da zastupaju članovi njenog osoblja, Administrativno naređenje br. 2006/17, član 21.1.

¹⁸⁴ Predsedavajući sudija može naložiti da neku stranu mora da zastupa član advokatske komore na Kosovu ili u Srbiji ukoliko je to potrebno kako bi se zaštitila prava i interesa tog lica. Predsedavajući sudija tako reaguje samo ukoliko je siguran da ta strana može sebi da priušti zakonskog zastupnika, u suprotnom joj se na raspolaganje stavlja pravna pomoć.

¹⁸⁵ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 21.3.

U nekoliko predmeta razmatranih radi ovog izveštaja, Specijalne komora je dozvolila da se angažuju strani advokate. Na primer, u odluci od 9. septembra 2004. godine (*Drvna industrija d.o.o. protiv KPA*, SCC-04-0130), predsedavajući sudija je dozvolio da podnosioca zahteva zastupa član advokatske komore Sjedinjenih Država. Isto se desilo u slučaju *Šabana Morine protiv KPA* (SCC-06-0415) kada je angažovan član Društva pravnika Engleske i Velsa.

¹⁸⁶ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 21.4-6.

redovnim sudovima ukoliko se sve strane slože sa tim ili ukoliko je Specijalna komora sigurna da će sud kojem upućuje zahtev doneti nepristrasnu odluku.¹⁸⁷ Kriterijumi koje Specijalna komora mora da koristi za svoje odluke su (i) priroda strana, (ii) vrednost spornog iznosa i (iii) druge okolnosti.¹⁸⁸ Međutim, Specijalna komora ne može da uputi predmete koji ne pripadaju kategoriji „zahteva” nad kojima ima „prvenstvenu nadležnost”, kao što su predmeti u vezi sa spiskom radnika i likvidacijom.¹⁸⁹ U nalogu o upućivanju moraju se navesti razlozi za tu odluku i da li se žalba ulaže Specijalnoj komori ili drugom sudu.¹⁹⁰

C. Tročlana sudska veća

Predsedavajući sudija ima ovlašćenje da dodeli zahteve tročlanom sudskom veću. Ta veća su sastavljena od jednog međunarodnog sudije, domaćeg sudije i predsedavajućeg sudije ili njegovog zamenika. Specijalna komora u punom sastavu razmatraće odluke tih veća (i) ukoliko veće ne može da postigne konsenzus, (ii) na zahtev sudije koji nije u veću, ili (iii) na molbu neke od strana u postupku.¹⁹¹

D. Jedan stepen, ograničena žalba

U skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 2002/13 presude Specijalne komore su konačne i obavezujuće.¹⁹² Ovo znači da nije moguće uložiti žalbu na presude Specijalne komore i da će zahtevi koji su u nadležnosti Specijalne komore (npr. zahtevi protiv

¹⁸⁷ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 4.2 .

¹⁸⁸ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 4.2 i administrativno naređenje br. 2006/17, član 17. .

¹⁸⁹ Specijalna komora može da uputi zahteve, dok u slučajevima spiska radnika zaposleni ulažu žalbe a u slučajevima likvidacije oštećena strana obično stavlja prigovor. Jedan sudija Specijalne komore je potvrdio da Komora često upućuje zahteve poverioca, zahteve radnika (za neisplaćene plate itd, ali ne i žalbe u vezi sa spiskom radnika) i obične imovinske zahteve (osim pitanja koja se odnose na eksproprijaciju). Međutim, Specijalna komora ne upućuje osetljive zahteve, koji uključuju veliki novac ili mnogo radnika, i vlasnička potraživanja, gde se javljaju politički osetljivi problemi i problemi međunarodnog zakona (ovi predmeti se obično odnose na eksproprijacije u periodu od četrdesetih do šezdesetih godina prošlog veka). Izgleda da je ovo u skladu sa gore navedenim kriterijumima.

Na osnovu pismene izjave Specijalne komore OEBS-u, prvobitna svrha upućivanja slučajeva bila je da se nadoknadi stalni nedostatak ljudi i materijalnih sredstava. Međutim, vremenom su utvrđene i sledeće svrhe:

- upućivanjem predmeta Specijalna komora omogućava redovnim sudovima da se bave predmetima kojima se u drugim slučajevima ne bi bavili,
- rezervisanjem prava na žalbu, Specijalna komora može da nadgleda i ispravi odluke redovnih sudova i obezbedi jedinstvenu sudsku praksu za predmete koji spadaju u njenu nadležnost,
- redovni sudovi imaju bolji pristup dokazima koji su važni za upućeni predmet (npr. katastarski podaci, dokumenta o zaposlenima, inspekcija mesta i dr.), čime se smanjuje trajanja postupka i poboljšava efikasnost pravosuđa, i

smanjuju se troškovi (sudske takse, advokatske takse, cena prevoda) za stranke

¹⁹⁰ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 17.2. Prema rečima intervjuisanih sudija, žalba upućena Specijalnom ili drugom sudu uvek se čuva. Uredba UNMIK-a br. 2008/4 , član 4.3, obezbeđuje da se na rešenje ili presudu suda može uložiti žalba samo sudskom veću Specijalne komore, pod pretpostavkom da veće ne odluči drugačije.

¹⁹¹ Administrativno naređenje br. 2006/17, članovi 13.3 i 13.4. Beleži se da izmenjena Uredba UNMIK-a br. 2008/4 , član 8.2 obezbeđuje da sudsko veće može da delegira održavanje postupka jednom međunarodnom sudiji ili pod-veću koji se sastoji od svoja dva člana od koji će jedan biti međunarodni sudija. Presude i rešenja ovakvog sudije i pod –veća trebaju se smatrati da je doneta od strane veća pod pretpostavkom da naredba o delegiranju slučaja traži da sudsko veće donese rešenje ili presudu.

¹⁹² Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 9.7; videti i Administrativno naređenje br. 2006/17, član 45.6.

Povereničke agencije) biti razmatrani samo na jednom stepenu.¹⁹³ Međutim, Specijalna komora ima nadležnost nad žalbama na odluke drugih sudova kojima je Specijalna komora uputila predmete ili koji su doneli odluku o zahtevima koji su u primarnoj nadležnosti Specijalne komore.¹⁹⁴

Beleži se da nova Uredba UNMIK-a br. 2008/4 koja će stupiti na snagu 31. maja 2008 godine stvara mogućnost da se uloži žalba na presude i rešenja sudskog veća Specijalne komore. Stanke će moći da ulože žalbu žalbenom veću za proveravanje takvih odluka u periodu od 30 dana od dana prijema iste.¹⁹⁵

E. Neformalna žalba

Specijalna komora je potvrdila da postoji problem ograničene mogućnosti rešavanja žalbi (kao i nedovoljan broj osoblja i odlaganja). Poštujući određene mere, Specijalna Komora obavlja više žalbenih postupaka:

- **Predmeti koji se odnose na spiskove radnika**

Do 2006. godine, Poverenička agencija se nije bavila pregledanjem spiskova zaposlenih i zaposleni su mogli da predaju svoje tužbe direktno Specijalnoj komori. Međutim, od kada je zakon izmenjen¹⁹⁶ otkada je izvršena izmena i dopuna zakona, Poverenička agencija mora da objavljuje i ispravlja ove spiskove koje na drugoj instanci preispituje Specijalna komora.

- **Reviziona komisija za likvidaciju**

Nedavno osnovana¹⁹⁷ Reviziona komisija za likvidaciju je telo koje na prvoj instanci preispituje odluke Komisije za likvidaciju. Odluke Revizione komisije na drugoj instanci preispituje Specijalna komora.

- **Tročlanim sudskim većima dodeljuje se više predmeta**

Predsedavajući sudija trenutno dodeljuje tročlanim sudskim većima¹⁹⁸ većinu predmeta koji se ne upućuju redovnim sudovima. Ako sudija ili neka od strana

---

¹⁹³ Prema rečima jedne osobe koja je bila uključena u izradu nacrtu ranijih uredbi kojima se uspostavlja Specijalna komora, prvobitni nacrti su predviđali dvostepenu Specijalnu komoru, ali je zbog finansijskih ograničenja ukinuta žalbena komora.

¹⁹⁴ Uredba UNMIK-a br. 2002/13, član 4.3 i Administrativno naređenje br. 2006/17, član 55.

Žalba mora da se podnese Specijalnoj komori u roku od dva meseca od dana uručenja odluke stranama dok je u drugim postupcima na sudovima na Kosovu rok za žalbu 15 dana od dana kada strane dobiju primerak presude. Rok za preispitivanje od strane Vrhovnog suda je 30 dana. Videti Zakon o parničnom postupku, članovi 348 i 382. Na osnovu preispitanih predmeta proističe da Specijalna komora striktno primenjuje pravilo da su njene presude konačne. Na primer, u presudi od 7. novembra 2007. godine (*Grand Group Partnership a.d. protiv KPA, SCC-06-0176*), podnosilac zahteva je tražio da Specijalna komora preispita svoju odluku o troškovima postupka. Specijalna komora je smatrala da je podnosilac pokušao da napravi razliku između žalbe na osnovanost odluke i žalbe na troškove ali da zakon ne pravi takvu razliku. Štaviše, podnosilac zahteva nije tražio da se ispravi presuda ili preispita propust. (Administrativno naređenje br. 2006/17, član 46 predviđa ispravku tekstualnih i računskih grešaka. Član 47 predviđa da neka strana može da podnese zahtev za dopunu presude ako Komora ne donese odluku o određenom delu zahteva ili troškovima). Specijalna Komora je zahtev proglasila neprihvatljivim.

¹⁹⁵ Žalbeno veće sastavljeno od dvoje međunarodnih sudija, dvoje sudija koji su stanovnici Kosova i predsedavajućeg Specijalne komore, Uredba UNMIK-a br. 2008/4, članovi 2.2, 4.4 I 9.5.

¹⁹⁶ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 64.

¹⁹⁷ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 9.

zahteva preispitivanje odluke veća¹⁹⁹, Specijalna komora u punom sastavu preuzima ulogu neformalnog apelacionog suda.²⁰⁰

- **Redovnim sudovima upućuje se više predmeta**

Specijalna komora trenutno upućuje većinu zahteva redovnim sudovima²⁰¹. U svojim odlukama o upućivanju predmeta, Komora garantuje pravo na žalbu nekom drugom redovnom sudu ili samoj Komori.

G. Ostala proceduralna pravila

Da bi odgovorila na pitanja koja nisu u dovoljnoj meri obuhvaćena osnovnim proceduralnim pravilima Administrativnog naređenja br. 2006/17, Specijalna komora može da primeni Zakon o parničnom postupku koji važi na Kosovu i Zakon o ovlašćenjima Vrhovnog suda Kosova.²⁰² Pored toga, Specijalna komora može da donese i dodatna proceduralna pravila,²⁰³ mada to do sada nije bio slučaj.

VII. ZAKONODAVNI PROBLEMI U VEZI SA ZAKONOM O SPECIJALNOJ KOMORI

A. Ograničeno pravo na žalbu i poštovanje standarda ljudskih prava

Kao što je već rečeno, u mnogim predmetima Specijalne komore ne postoji pravo na žalbu. Član 6.1 Konvencije²⁰⁴ ne daje izričito pravo na žalbu u parničnim predmetima.²⁰⁵ Član 2 Protokola sedam Konvencije i član 14.5 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima daju pravo na žalbu samo u krivičnim predmetima.²⁰⁶ Međutim, u mnogim zemljama potpisnicama Konvencije moguće je uložiti žalbu na odluke građanskih sudova kako bi se strankama obezbedili dodatni sudski zaštitni mehanizmi. Zbog toga OEBS pozdravlja osnivanje prava na žalbu

---

¹⁹⁸ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 13.3.

¹⁹⁹ Prema rečima jednog intervjuisanog sudije, preispitivanje odluka tročlanih sudskih veća zahteva se u deset do dvadeset odsto slučajeva.

²⁰⁰ Ovaj zahtev za proveravanje je neophodan sa stupanje na snagu Uredbe UNMIK-a br. 2008/4 koja formira pravo na formalnu žalbu, Uredba UNMIK-a 2008/4. član 9.5. zahtevan od prilike u deset do dvadeset procenata

²⁰¹ Prema rečima jednog intervjuisanog sudije, Specijalna komora upućuje redovnim sudovima oko 80% podnesenih zahteva.

²⁰² Administrativno naređenje br. 2006/17, član 67.3.

²⁰³ Administrativno naređenje br. 2006/17, član 67.1.

²⁰⁴ Član 6 (Pravo na fer suđenje), stav 1 Konvencije predviđa: „Tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o bilo kojoj krivičnoj prijavi protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom osnovanim u skladu sa zakonom. Presuda se izriče javno ali se, u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, mediji i javnosti mogu isključiti s celog ili dela suđenja kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, prema mišljenju suda, neophodna u posebnim okolnostima u kojima bi publicitet mogao da naškodi interesima pravde.“

²⁰⁵ Presude Evropskog suda za ljudska prava, *Belgijski lingvistički predmet*, 23. jul 1968. godine, stav *Delcourt protiv Belgije*, serija A br. 11, prijava od 17. januara 1970. godine, stav 25; *Hofman protiv Nemačke*, prijava br. 34045/96, presuda od 11. oktobra 2001. godine, stav 65.

²⁰⁶ Protokol sedam (1984) Konvencije predviđa u članu 2: „1. Svako koga je sud proglasio krivim za neko krivično delo ima pravo da odluku o njegovoj kazni ili osudi preispita viši sud. Ostvarivanje ovog prava, uključujući i osnove za njegovo ostvarivanje, uređuje se zakonom.“ Videti sličan tekst u članu 14.5 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

protiv rešenja i presuda Specijalne komore, novom Uredbom UNMIK-a br. 2008/4 koja će stupiti na snagu 31. maja 2008 godine.²⁰⁷

B. Imenovanje sudija i nezavisnost Specijalne komore

Jedan od problema je da li je način imenovanja sudija Specijalne komore u saglasnosti sa zahtevanom nezavisnošću suda. Što se tiče prava na saslušanje pred nezavisnim sudom, koje garantuje član 6.1 Konvencije, Evropski sud za ljudska prava propisuje:

„Da bi se utvrdilo da li se neko telo može smatrati ‘nezavisnim’, mora se uzeti u obzir, između ostalog, način imenovanja njegovih članova i njihov mandat, postojanje garancija da će se odupreti spoljnjem pritisku kao i da li ono u očima javnosti ostavlja utisak nezavisnog tela.“²⁰⁸

Sudije Specijalne komore imenuje Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija koji je nadležan i za izvršna i zakonodavna pitanja. Ova procedura nije ograničena na Specijalnu komoru nego ista procedura koristi i za imenovanje ostalih međunarodnih sudija i tužioca u kosovskim sudovima.²⁰⁹ Štaviše, saglasno praksi Ujedinjenih nacija, sudije Specijalne komore imenuju se na period od šest meseci. Iako Specijalna komora ostavlja utisak nezavisnog tela, imenovanje sudija na period od šest meseci od strane institucije koja istovremeno ima zakonodavne i izvršne nadležnosti na Kosovu izaziva zabrinutost shodno članu 6.1 Konvencije.

Dalje, u skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 2005/18 predsedavajući odbora povereničke agencije je takođe i zamenik Specijalnog Predstavnik Generalnog sekretara u UNMIK-u. Na taj način, oba sudstva i Poverenička agencija izveštavaju istoj osobi—Specijalnom Predstavniku Generalnog Sekretara (koji je takođe i zakonodavac). Ovo može izazvati kontekst za moguće javljanje nepogodnosti dali Poverenička agencija treba da obavesti UNMIK o brizi zbog rešenja i presuda donetih od strane Specijalne komore.

C. Višestruke funkcije i nepristrasnost sudija

Još jedno zabrinjavajuće pitanje, koje se odnosi na zakonodavstvo Specijalne komore, je da li sudije koje istovremeno obavljaju pred-sudske i sudske funkcije ili rade kao pretresni i apelacioni sudija poštuju standarde pravičnog suđenja.

Na primer, sudije Specijalne komore često obavljaju nekoliko funkcija u vezi sa istim predmetom: prvo kao sudija izvestilac (koji razmatra zahtev kada se on tek podnese), kasnije kao član Specijalne komore (koja raspravlja o zahtevu kada se predmet upućuje redovnom sudu). Pored toga, isti sudija koji upućuju predmet redovnom sudu ili je član tročlane sudske komisije može razmatrati žalbu u vezi sa istim predmetom.

²⁰⁷ Uredba UNMIK-a br. 2008/4 članovi 3.3, 4.4, 9.5.

²⁰⁸ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Langborger protiv Švedske*, prijava br. 11179/84, presuda od 22. juna 1989, stav 32. Videti i *Kembel i Fel protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, prijava br. 7819/77 i 7878/77, presuda od 28. juna 1984, stav 79 (krivični predmet).

²⁰⁹ OEBS je prethodno beležio zabrinutost da procedura za imenovanje sudija I tužioca obično međunarodnih nije bila u skladu sa principom sudske nezavisnosti. Vidi OEBS-ov izveštaj, *Pregled Krivično pravnog sistema*. Septembar 2001- februar 2002, strane 27-29.

Član 6.1 Konvencije zahteva saslušanje pred nepristrasnim sudom. Prema Evropskom sudu za ljudska prava, kada se procenjuje nepristrasnost suda prema članu 6.1, nisu merodavni samo lično uverenje i ponašanje konkretnog sudije. Pored toga, važno je i da li postoji dovoljno garancija za otklanjanje bilo kakve legitimne sumnje u ovom pogledu. U vezi s tim, činjenica da je sudija doneo odluke pre suđenja ne može sama po sebi da se smatra opravdanjem za bojazan u pogledu njegove nepristrasnosti. Ono što je važno su delokrug i priroda njegovih odluka.²¹⁰

Učešće na suđenju sudije(koje je pre suđenja pisao zapisnik o izjavama stranaka bez procenjivanja vrednosti slučaja i koji je preduzeo određene mere pre suđenja koju su sadržale sakupljanje prostih informacija) su po gledištu Evropskog suda pripremnog karaktera da bi se završio predmet pre ročišta. Evropski sud za ljudska prava da strah od nepristrasnosti sudija nije objektivno opravdan i da nije bilo kršenja člana 6.1 Konvencije.²¹¹

Sa stanovišta Evropskog suda, uključenost sudije u slučaj pre suđenja nije kršilo član 6 Konvencije kada je rešenje sudije bilo subjekat za kontrolisane od strane sudskog tela koje je imalo punu nadležnost i obezbeđivalo garancije članom 6 Konvencije.²¹² Međutim, kada su sudije koje su bile na suđenju posle pozvane da utvrde dali je njihova lična upotreba zakona bila adekvatna onda postoji zabrinutost o pristrasnosti sudija.²¹³

Prema tome, uz pretpostavku da sudija Specijalne komore ne razmatra osnovanost predmeta kada obavlja funkciju sudije izvestioca ili kada upućuje predmet redovnom sudu, ova kombinacija funkcija, prema tumačenju Evropskog suda za ljudska prava, ne predstavlja povredu člana 6.1 Konvencije. Međutim, preispitivanje presude tročlanog sudskog veća ne može se smatrati validnom žalbom jer su sudije koji su članovi ovog veća istovremeno i članovi punog sastava Komore²¹⁴

---

²¹⁰ Presude Evropskog suda za ljudska prava, *Haušild protiv Danske*, prijava br. 10486/83, presuda od 24. maja 1989. godine, stavovi 49-53; *Nortier protiv Holandije*, 24. avgust 1993. godine, 13924/88, stav 33; *Saraiva de Carvalho protiv Portugalije*, 22. april 1994. godine, 15651/89, stav 35; *Castiljo Algar protiv Španije*, 28. oktobar 1998. godine, 28194/95, stavovi 46-51.

²¹¹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Fey v. Austrija*, 24. februar 1993. godine, prijava br. 14396/88, paragraf 30-36.

²¹² Presuda Evropskog suda za ljudska prav, *De Han protiv. Holandije*, prijava br. 22839/93, 26 avgust 1997, paragrafi od 47-51.

²¹³ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *San Leonard ban Club v. Malta*, prijava br. 77562/01, 29. juli 2004 godine, stav 61-66.

²¹⁴ Dok većina presuda Evropskog suda za ljudska prava citiranih u ovom paragrafu govori o krivičnim slučajevima ista logika može biti ubedljiva i u parničnim slučajevima. Na primer, u slučaju *Aleksandar Hadžiejvić i Vera Frtunić v. KPA i DP Trepča Hoteli i restorani Parajsa* (SCA – 07-0083) Poverenička agencija je izdala zahtev za preispitivanje, 15. januara 2008 godine protiv presude donete 18. decembra 2007 godine od strane veća sastavljenog od trojice sudija. Pošto u Specijalnoj komori ukupno radi samo petorica sudija trojica sudija koja su presudila slučaj će na taj način sedeti u potpunom veću sastavljenom od petorice sudija bez obzira što je Poverenička agencija tražila izuzeće trojice sudija. Shodno Specijalnoj komori, pregled- koji nije žalba- ne postavlja pitanja o nepristrasnosti ili fer suđenju, gde je činjenica otkrivena a koji po svojoj prirodi može da ima odlučujući uticaj na ishod oko diskutabilnih pitanja i gde, kada je odluka doneta, sud nije bio upoznat sa time a razumno tome, samim tim ni stranke nisu bile upoznate.

Vidi pravilo 80 iz pravila o proceduri Evropskog suda o ljudskim pravima ("Sudska pravila"); takodje, vidi pravilo 46 iz pravila o proceduri savetodavnog veća o ljudskim pravima na Kosovu, iz februara 2008.

U svetlu poslednje pomenute činjenice, OEBS pozdravlja osnivanja odvojenih prvostepenih i žalbenih veća tako da sudije uključene u rad na prvoj instanci ne vode apelacioni postupak koji se odnosi na taj predmet. OEBS preporučuje da nova Administrativna direkcija bude donesena i da ista implementira Uredbu UNMIK-a br. 2008/4 što će obezbediti adekvatno sigurnost protiv stvaranja višestrukih funkcija sudija u Specijalnoj komori što može doprineti do konflikta interesa.

VIII. PROBLEMI UTVRĐENI PRI SUDSKOJ REVIZIJI ODLUKA SPECIJALNE KOMORE

OEBS je od avgusta 2006. godine nadgledao oko 56 predmeta Specijalne komore. Kao deo tog procesa, OEBS je prisustvovao sudskim zasedanjima i preispitivao sudsku dokumentaciju i presude. U ovom delu sumirani su problemi koje je OEBS uočio tokom nadgledanja.

A. Objavljivanje odluka

OEBS je zabrinut što Specijalna komora ne objavljuje ili ne distribuira svoje odluke.

U sudskoj praksi prema članu 6.1 Konvencije, Evropski sud za ljudska prava potvrđuje značaj objavljivanja presuda.²¹⁵ Treba pomenuti da su saslušanja pred Specijalnom komorom otvorena za javnost a njene presude se izriču javno čime se zadovoljavaju formalni zahtevi prava na javno saslušanje člana 6 Konvencije.²¹⁶ Međutim, primerci presuda mogu se dobiti jedino na recepciji Komore. Za sada odluke nisu odmah dostupne javnosti – ne objavljuju se ni u novinama ni na internetu.

Javne odluke mogu da imaju višestruke funkcije, kao što su povećanje transparentnosti u pravosuđu i obučavanje pravnika kako da tumače relevantni zakon. Pored toga, strane koje razmišljaju o podnošenju zahteva Specijalnoj komori mogu se

---

²¹⁵ Prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava: “načela kojima se uređuje održavanje javnih saslušanja ... primenjuju se i na javno izricanje presuda...i imaju istu svrhu, to jest pravično suđenje...kod svakog predmeta se forma publiciteta koji se daje ‘presudi’ shodno domaćem pravu tužene države mora proceniti u svetlu posebnih karakteristika konkretnih postupaka i pozivanjem na predmet i svrhu člana 6.1.“ Videti presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju *Verner protiv Austrije*, 24. novembar 1997. godine, prijava br. 21835/93, stavovi 54 i 55; takođe, *Preto i drugi protiv Italije*, prijava od 8. decembra 1983. godine, prijava br. 7984/77, stav 26; *Aksen protiv Nemačke*, 8. decembar 1983. godine, prijava br. 8273/78, stav 31; *Suter protiv Švajcarske*, 22. februar 1984. godine, prijava br. 8209/78, stav. 33; *Dienet protiv Francuske*, 26. septembar 1995. godine, 18160/91, stav 33; *Malhous protiv Republike Češke*, 12. jul 2001. godine, 33071/96, stav 55.

²¹⁶ U slučaju (gde presuda Italijanskog suda za poništavanje presuda nije objavljena javno) Evropski sud za ljudska prava zastupa stanovište da uzimajući u obzir limitiranu nadležnost suda za poništenje presuda odlaganje presuda u u sudski registar čini da potpun tekst presude bude dostupan svima jeste dovoljan da zadovolji zahteve. (Presuda *Preto I ostali v. Italija*, presuda od 8. decembra 1983 godine, prijava br. 7984/77, paragraf 27). Međutim, Evropski sud za ljudska prava je pronašao kršenje člana 6.1 Konvencije jer su rešenja data podnosiocima prijave ali nisu dostavljena na javnoj sednici. Sud je smatrao da je presuda nije objavljena javno i da javnost nije bila dovoljno uverena na ostale načine. (Presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Verner v. Austria*, 24. novembar 1997 godine, prijava br. 21835/93, paragraf 56 - 60).

suočiti sa problemima kada žele da pregledaju presude Specijalne komore.²¹⁷ Zato OEBS smatra da je, zbog važnosti koju presude Specijalne komore imaju na ekonomski i politički razvoj Kosova, potrebno da Komora redovno objavljuje svoje odluke u službenom listu (i po mogućstvu ih distribuira u štampanom obliku i na Internetu).

B. Redovni sudovi preuzimaju nadležnost

OEBS je zabrinut što građanski sudovi na Kosovu ne preispituju uvek svoju nadležnost *ex officio* u predmetima za koje Specijalna komora ima prvenstvenu i isključivu nadležnost. Ovim se ne samo krši domaće proceduralno pravo, već se može i povrediti pravo na saslušanje pred sudom osnovanim prema zakonu.²¹⁸

Konvencija garantuje pravo na pravično suđenje pred „nezavisnim i nepristrasnim sudom osnovanim prema zakonu.“²¹⁹ U tumačenju ovog prava, Evropski sud za ljudska prava je dao pravno mišljenje da sud treba da bude propisno sastavljen „u skladu sa zakonom“ i dodao da do povreda dolazi kada sud ne funkcioniše u skladu sa važećim proceduralnim pravom.²²⁰

Shodno važećem građansko-procesnom pravu, „odmah nakon izjašnjavanja, sud *ex officio* procenjuje da li je nadležan da presuđuje u konkretnom slučaju[...]“²²¹ „Kada tokom postupka utvrdi da predmet nije u nadležnosti redovnog suda ni [...], već da je u nadležnosti nekog drugog domaćeg ili stranog tela, sud se proglašava nenadležnim, prekida već započete aktivnosti u postupku i odbacuje zahteve.“²²² Nakon što se proglasi nenadležnim, sud dodeljuje predmet nadležnom sudu ili telu.²²³ Kao što je gore već pomenuto, Specijalna komora ima prvenstvenu nadležnost u procesima protiv društvenih preduzeća kojima upravlja Poverenička agencija.²²⁴

Uprkos ovim pravnim zahtevima, OEBS je zapazio slučajeve u kojima su redovni sudovi nepropisno preuzeli nadležnost za predmete koji su prvenstveno ili isključivo spadali u nadležnost Specijalne komore:

Opštinski sud u Prishtinë/Prištini nepropisno je preuzeo nadležnost u parnici protiv jednog DP koje je pod upravom Povereničke agencije zbog nepravičnog otpuštanja s posla i neisplaćenih zarada. Opštinski sud je u svojoj odluci dosudio da ovo društveno preduzeće (DP)

²¹⁷ Nedostatak publiciteta presuda je više generalni problem na Kosovu. U prošlosti dva toma sa presudama Vrhovnog suda su izdata ali to je bio samo jedinstven izuzetak.

²¹⁸ Vidi član 14(1) Međunarodnog sporazuma o civilnim političkim pravima i član 6(1) Konvencije.

²¹⁹ Član 6(1) Konvencije.

²²⁰ *Zand protiv Austrije*, Evropski sud za ljudska prava, 7360/76, Izveštaj Komisije, 12. oktobar 1978.

²²¹ „Procena nadležnosti se obavlja na osnovu tačaka optužnice i činjenica poznatih sudu.“ Videti članove 15 (1) i (2) Zakona o parničnom postupku (Službeni list 4/77 i njegove izmene i dopune). Štaviše, tokom trajanja postupaka, sud *ex officio* posvećuje pažnju tome da li je nadležan za rešavanje spora. Videti član 16(1) Zakona o parničnom postupku. U skladu sa članom 354(2)(3.) Zakona o parničnom postupku, činjenica da je doneta presuda o predmetu koji nije bio u nadležnosti tog suda predstavlja veliko kršenje postupka i osnovu za podnošenje žalbe na odluku.

²²² Član 16(2) Zakona o parničnom postupku. U skladu sa članom 354(2)(3) Zakona o parničnom postupku činjenica da je rešenje doneto u slučaju koji nije bio ni pod nadležnošću suda je bitno kršenje procedure i osnova za žalbu protiv rešenja.

²²³ Član 21(1) Zakon o parničnom postupku.

²²⁴ Uredba UNMIK-a 2005/18 , član 30.1; Uredba UNMIK-a br. 2002/13 član 4. .

podnosiocima zahteva isplati tri miliona evra. Na zahtev javnog tužioca, Vrhovni sud Kosova je ukinuo ovu presudu i vratio predmet Specijalnoj komori. Osnovni razlog za ovakvu odluku bio je taj što Opštinski sud nije imao nadležnost da razmatra predmet protiv ovog DP.

Što se tiče pitanja da li je Komora trebalo da vrati predmet Opštinskom sudu ili da ga sama razmatra, Specijalna komora je istakla:

“Opštinski sud je doneo odluku na bazi nedovoljnog poznavanja činjenica. Osim toga, Opštinski sud je Povereničku agenciju doveo u zabludu jer je, u odgovoru na poseban upit, obavestio (Agenciju) da ne postoji nijedan nerešen predmet protiv DP ... a činjenica je da je ovaj zahtev već bio podnet. ... U takvim okolnostima Komora je zaključila da ceo ovaj predmet treba ponovo da razmatra ova Komora.”²²⁵

Pored toga, sledeći primeri ilustruju više slučajeva u kojima redovni sudovi nisu uspeli propisno da ocene svoju nadležnost i upute predmete Specijalnoj komori:

U imovinskom sporu pred Opštinskim sudom u Prizrenu koji je pokrenut protiv jednog društvenog preduzeća koje je pod upravom Kosovske povereničke agencije, sud je na preliminarnoj raspravi od 21. februara 2006. odlučio da razmatra ovaj predmet a da prethodno nije ocenio svoju nadležnost za to.²²⁶ Sud je zakazao prvu glavnu raspravu za 7. mart 2006. i doneo presudu 3. maja 2006 u kojoj je odobrio tužbu smatrajući ugovor između stanaka ništavnim i nevažećim, naređujući tuženom da vrati imovinu tužiocima.

U sporu iz radnog odnosa pred Opštinskim sudom u Mitrovicë/Mitrovici protiv javnog preduzeća koje se nalazi pod upravom Povereničke agencije, sud je održao četiri rasprave²²⁷ i kasnije doneo presudu na koju je podneta žalba pred Okružnim sudom u Mitrovicë/Mitrovici dana 22. septembra 2005.

U gore navedenim primerima sudovi nisu pravilno ocenili njihovu nadležnost da razmatraju ove predmete. Pošto se u obe parnice radilo o zahtevima protiv preduzeća koja su pod upravom Povereničke agencije, trebalo je da sudovi odbace zahteve i da ih upute Specijalnoj komori koja ima prvenstvenu ili isključivu nadležnost za to. Budući da su razmatrali predmete koji su izvan njihove nadležnosti, opštinski sudovi su time povredili domaći zakon i verovatno međunarodne standarde ljudskih prava.

C. Kvalitet pravnog zastupanja

Advokati treba revnosno da zastupaju klijente i njihove interese koliko to najbolje mogu. Kodeks profesionalne etike („Etički kodeks“), koji takođe uređuje odnose

²²⁵ Prema istraživanju OEBS-a, činilo se da advokat podnosioca zahteva nije bio u stanju ili nije bio voljan da odgovori na pitanja predsedavajućeg sudije. Ovaj primer pokazuje da postoje sukobi interesa između stranaka i sudija na nivou redovnih sudova. Sudije iz Specijalne komore su pomenuli da su zapazili više takvih primera očiglednih sukoba.

²²⁶ Istog tog datuma sud je odredio da Poverenička agencija treba da bude obaveštena o tom predmetu.

²²⁷ 17. januara, 10. februara, 10. marta i 4. maja 2005 godine.

između advokata i klijenta, propisuje da „advokat savetuje i brani svog klijenta sa potrebnom marljivošću i revnošću,“²²⁸ i zahteva da „advokat treba da se pobrine da svojoj stranki obezbedi neophodnu odbranu što pre i sa što manje troškova, kao i da se bori protiv svakog odlaganja.“²²⁹ U najmanju ruku advokat treba revnosno da sledi utvrđena proceduralna pravila važećeg zakona i da propisno zastupa svog klijenta.

Uprkos ovim zahtevima za delotvorno, marljivo i revnosno pravno zastupanje, OEBS je zapazio da neki advokati loše zastupaju klijente pred Specijalnom komorom. Osnovna zamerka odnosi se na nedovoljno poznavanje važećeg zakona, lošu pripremu i izostajanje advokata sa sudskih postupaka, a da prethodno ne obaveste sud o tome. Osim toga, advokati nisu dostavili sudovima ovlašćenja kao što je to i predviđeno zakonom.

Sledeći slučajevi direktno nadgledani od strane OEBS-a služe kao primeri:

1) Nedovoljno poznavanje važećeg zakona

U dva spojena predmeta pred Specijalnom komorom, podnosioci zahteva su zahtevali da Poverenička agencija poništi tender i privatizaciju, i da objavi novi tender za nepokretnu imovinu koja se nalazi u selu podnosioca. Tokom rasprave, koja je održana 2. avgusta 2007 godine, advokat je izjavio da on ne zna po kom zakonu je imovina koju potražuje njegov klijent bila prenetu u društvenu imovinu u prošlosti. Advokat je dodao da ne zna formalnu proceduru koja se primenjuje za prodaju nepokretnosti. Prema tome, advokat u ovom slučaju ne poznaje dobro zakon.

2) Loše zastupanje ili nedolazak advokata na sudske rasprave

U predmetu pred Specijalnom komorom predsedavajući sudija je na saslušanju koje je održano 11. septembra 2007 godine, upitao advokata zaposlenih koja je zakonska osnova zahteva, ko je prouzrokovao štetu i kada se to dogodilo. Advokat je samo nekoliko puta ponovio da je sve to izneto u zahtevu.

Tokom preliminarne saslušanja održanog 18. oktobra 2007. u Specijalnoj komori, advokat tužitelja nije mogao da objasni nijedno pravno pitanje datog predmeta (koji se odnosio na pitanje valjanosti ugovora o razmeni imovine) veću. Pošto predsedavajući sudija nije mogao da nastavi saslušanje bez jasnih navoda advokata tužitelja, na primer, u pogledu pravne osnove tužbe, sudija je upitao advokata da mu dostavi pismene podneske i odložio je postupak.

U drugom preliminarne saslušanju pred Specijalnom komorom, koje je održano 22. oktobra 2007 godine, dva advokata tužitelja nisu znali da daju odgovore Komori. Konkretnije, advokati nisu mogli da objasne stanje stvari u postupcima pred opštinskim sudovima u kojima su

---

²²⁸ Član 32, Etičkog koda.

²²⁹ Član 50, Etičkog koda.

uključeni tužitelji koji su relevantni za predmet. Iz toga razloga, predsedavajući sudija je odložio postupak.

Jasno je da su se advokati u ovim slučajevima loše pripremili za sudske rasprave.

Čini se da su advokati Povereničke agencije u većini slučajeva bili bolje pripremljeni od advokata koji su zastupali privatna lica. Međutim, čak i advokati Povereničke agencije ponekad nisu bili dobro pripremljeni, ili su zahtevali odlaganje za jednostavne proceduralne zadatke, ili da bi se bolje upoznali sa predmetom:

Na primer, tokom rasprave pred Specijalnom komorom, 17. aprila 2007 godine, advokat Povereničke agencije došao je nepripremljen zbog toga što mu je predmet dat kasno. U drugom slučaju advokat Povereničke agencije je bio prisutan ali nije mogao da odgovori ni na jedno pitanje 8saslušanje koje je održano 30. oktobra 2007 godine).

Osim toga, advokati Povereničke agencije ponekad ne dođu na sudske rasprave stvarajući rizik od presude u odsustvu protiv DP nekada za velike svote.²³⁰ Ovo se ne dešava samo ukoliko redovni sudovi i lokalni menadžment DP ne informiše Povereničku agenciju nego čak i ukoliko Specijalna komora podnese tužbu protiv DP redovnom sudu (i informiše Povereničku agenciju o tome):

Advokati DP i Povereničke agencije nisu se pojavili na preliminarnoj raspravi Opštinskog suda u Kačanik/Kačaniku koja je održana 27. septembra 2007. Specijalna komora je uputila ovaj predmet Opštinskom sudu i obavestila Povereničku agenciju o tome (stranku u postupku).

Poverenička agencija se takođe nije pojavila na raspravi sa tuženim DP u predmetu koji je Specijalna komora uputila Okružnom privrednom sudu u Prishtinë/Prištini 28. februara 2007 godine.

4. oktobra 2007 godine Specijalna komora je kasnije odbacila žalbu Povereničke agencije na presudu suda iz Prishtinë/Prištine.

Poverenička agencija savetuje da sa limitiranim resursima mora da fokusira svoju pažnju na specifične slučajeve. Dalje, u nekim slučajevima DP imaju svoje advokate. U skladu sa Povereničkom agencijom nije neophodno niti je moguće da zastupaju sva DP ceneći sve tužbe koje mogu da se odnose na njih. Međutim, rizik od ne predstavljanja odbrane od strane Poverenička agencija u redovnim sudovima je jasna iz rešenja Specijalne komore (od 1. novembra 2007 godine) u slučaju *Vehbi Tači i drugi v. DP fabrika papira*. (SCA – 07-0059).

U ovom slučaju tužioci su 2005 godine podneli tužbu Specijalnoj komori protiv DP. Specijalna komora je uputila slučaj Opštinskom sudu u Lipjan/Ljipljanu i nakon toga dostavila kopiju tog rešenja Povereničkoj agenciji. Opštinski sud je saslušao slučaj i doneo konačnu odluku (27. septembra 2007 godine) protiv DP. Poverenička agencija se nije pojavila da pruži odbranu DP i nije uložila žalbu na rešenje. Tužioci su nakon toga obezbedili izvršno naređenje i pokušali da pokupe iznos sa računa Povereničke

---

²³⁰ Vidi *Idriz Herdaja i ostali v. Kosovoatex/Kosovska DP*, SCA – 06-0001 i *Abaz Laši I 911 ostalih v. Fabrike cevi, DP i KPA*, SCA –06-008.

agencije sa Centralnom bankom Kosova. Bankovne vlasti su odbile da sarađuju. Nakon toga, Poverenička agencija je stavila DP na likvidaciju i pitala Specijalnu komoru da suspenduje sve slučajeve protiv DP. Međutim, veće sastavljeno od trojice sudija Specijalne komore su dale obećanje tužiocima da će delovati protiv računa Povereničke agencije. Potpuno Veće je odbilo zahtev Povereničke agencije da proveri ovo rešenje i dodala da osnove za traženje iz čega proizilazi da Poverenička agencija nije predstavila odbranu u procesu ispred Opštinskog suda. Činjenica da je Poverenička agencija izabrala da ne pruži odbranu ne može biti osnova za preinačenje konačne i pravne obavezne sudske odluke.²³¹

3) Nepostojanje punomoćja

OEBS je takođe zabrinut zbog činjenice da advokati veoma često ne podnose dobijena punomoćja Specijalnoj komori, kako propisuje domaći zakon.²³²

Administrativno naređenje br. 2006/17, član 21.4, propisuje da advokat koji zastupa stranku mora prijemnoj pisarnici Specijalne komore da dostavi kopiju punomoćja kojim su mu poverena ovlašćenja da zastupa klijenta. Ukoliko advokat ne dostavi punomoćje, Specijalna komora je dužna da odbaci zahtev kao neprihvatljiv (član 21.6).

Uprkos ovom zakonskom zahtevu OEBS je zapazio nekoliko slučajeva gde advokati nisu imali punomoćja za zastupanje:

U predmetu u vezi sa osporavanjem odluke Komisije za likvidaciju DP pred Specijalnom komorom samo je 5 od ukupno 61 zaposlenih dalo advokatu potrebno punomoćje u vreme saslušanja 7. avgusta 2007 godine.

Slična situacija nastala je u predmetu gde je Specijalna komora izdala zabranu na nameru Povereničke agencije da privatizuje sporno zemljište. Posle toga su tužitelji promenili advokata, a novi advokat nikada nije dostavio punomoćje niti je odgovorio na bilo koje dopise iz Specijalne komore. Sledstveno tome, Komora je kasnije povukla ovu zabranu.

U skladu sa važećim pravilima, Specijalna komora je ove tužbe oglasila neprihvatljivim pošto advokat nije dostavio punomoćje. Videti, na primer, odluku od 20. jula 2006. (*Dragoljub Grujić i drugi u predmetu DP Ringov Peja/Peć, protiv KPA, SCEL-05-0016*).

Stoga, u ovim predmetima advokati nisu uspeali da se u najboljem interesu klijenata dosledno pridržavaju proceduralnih propisa u skladu sa važećim zakonom time kršeći Etički kodeks.

D. Odlaganja

OEBS je zabrinut da odlaganja postupaka pred Specijalnom komorom (ili postupaka

²³¹ Vidi rešenje Specijalne komore od 1. novembra 2007 godine u slučaju *Vehbi Tačii i ostali v. DP Fabrika papira* (SCA-07-0059).

²³² Administrativno naređenje br. 2006/17, član 21.4-6, o kojem se diskutovalo u delu VI.B.

koji su pokrenuti pred nekim drugim sudom i kasnije upućeni Specijalnoj komori) ometaju propisno sprovođenje pravde i eventualno povređuju prava stranaka na suđenje u razumnom roku.

Pravo na suđenje u razumnom roku implicitno se garantuje u pravu na pravično suđenje (član 6 Konvencije), koje važi i za građanske parnice.²³³ Prilikom utvrđivanja šta predstavlja „razumni rok“ za svrhe člana 6 Konvencije, moraju se uzeti u obzir okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Ovo podrazumeva kompleksnost činjeničnih ili pravnih pitanja u datom predmetu, ponašanje tužitelja i same države.²³⁴ U tom smislu, Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da države moraju da organizuju njihove pravne sisteme na takav način da omoguće sudovima da ispoštuju zahteve člana 6 Konvencije.²³⁵ Svrha ovog zahteva je da garantuje da se u okviru razumnog roka, i preko sudske odluke, okonča neizvesnost u koju se nađe lice u pogledu njegovog građansko-pravnog položaja²³⁶.

Iako javne vlasti nisu odgovorne za kašnjenja svojstvena strankama ili njihovim advokatima, na taj način takva kašnjenja se uzimaju u obzir kada se odlučuje dali je u slučaju ispoštovan „razumni rok“ standardi.²³⁷ Međutim, advokati moraju da poboljšaju njihov rad i da se usklade sa svojim obavezama po etičkom kodu da bi izbegli kašnjenja.²³⁸

Dok je većina pregledanih sudskih predmeta pokazala aktivni menadžment Specijalne Komore i blagovremeno preduzimanje koraka od stane stranaka ipak je u nekim slučajevima bilo znatnih kašnjenja:

Dugo kašnjenje desilo se u predmetu koji je Privredni sud uputio Specijalnoj komori dana 12. juna 2003. zbog ne-nadležnosti. Podnosilac je podneo zahtev Specijalnoj komori 23. marta 2004. Pošto je prošlo četiri meseca radi prevoda i razjašnjenje zahteva, tužena strana je dostavila svoj odgovor 6. avgusta 2004. Dodatna kašnjenja desila su se u periodu od oktobra 2004. do februara 2005. i od aprila 2005. do 9. avgusta 2007. kada je održana rasprava. Tokom ove rasprave, advokat podnosioca tvrdio je da je tek nedavno opunomoćen i tražio je odlaganje da bi se upoznao sa predmetom. Predsedavajući sudija je izrazio zabrinutost i rekao da ne može da odobri ovaj zahtev zato što je ovo punomoćje bilo poznato već šest meseci. Tokom kasnije rasprave u istom predmetu (31. oktobar 2007.) advokat tužene strane je izjavio da je za ovaj predmet bio određen pre samo dva sata i zahtevao je odlaganje.

---

²³³ Vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Moreira protiv Portugalije*, br. 11371/85, 26. oktobar 1988. godine, prijava br. 11371/85, stav 46.

²³⁴ Vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Pailo protiv Francuske*, br. 32217/96, 22. april 1998. godine, prijava br., 32217/96, stav 61.

²³⁵ Vidi presude Evropskog suda za ljudska prava, *Muti protiv Italije*, br. 14146/88, 23. mart 1994. godine, prijava br. 14146/88, stav 15; *Sssman protiv Nemačke*, br. 20024/92, 16. septembar 1996. godine, prijava 20024/92, stav 55 i 56.

²³⁶ P. van Dijk i G.J.H. van Hof, *Teorija i praksa Evropske konvencije za ljudska prava*, strana 602

²³⁷ Evropski sud za ljudska prava, *Kong v. Federativna Republika Nemačka*, prijava br. 6232/73, presuda od 28. juna 1978, paragrafi od 97-114.

²³⁸ Član 50, Etički kod.

U ovom slučaju Specijalna komora možda nije optimalno rasporedila predmet, ali se čini da su advokati ili njihovi klijenti zloupotrebili proceduralna pravila i prouzrokovali kašnjenje čime su povredili Etički kodeks.

OEBS je takođe zapazio znatna kašnjenja u sledećim predmetima:

Stranka je podnela tužbu Specijalnoj komori 5. jula 2006. godine, a tužena strana (Poverenička agencija) primila je ovu tužbu 20. decembra 2006. Specijalna komora je upisala odgovor na zahtev 19. januara 2007. ali nije zakazala raspravu sve do 6. septembra 2007.

Osim toga, u trećem predmetu pred Specijalnom komorom, zahtev za sudsku zabranu (da se zabrani tender koji je bio zakazan za 6. septembar 2006.) je podnesen Specijalnoj komori 4. septembra 2006. godine, ali je bio uložen samo tuženiku (Povereničkoj agenciji) 16. maja 2007. Iz tog razloga (23. jula 2007.), Poverenička agencija je prodala imovinu čiju prodaju je tužitelj hteo da spreči sudskom zabranom.

Kašnjenja prouzrokuju razni faktori. A to su veliki broj predmeta, nedovoljan broj službenika i administrativne greške Specijalne komore, zahtevi za odlaganje i zloupotreba proceduralnih prava stranaka ili njihovih advokata, i izmene advokata. Međutim, važan uzrok verovatno je i slab kvalitet rada mnogih advokata. Većina zahteva koji se podnesu Specijalnoj komori je nepotpuna i moraju se korigovati i dopuniti da bi postupak uopšte mogao da počne.

Da bi se zaštitila prava stranaka na suđenje u razumnom roku, kako je propisano u međunarodnom pravu, Specijalna komora i Poverenička agencija treba u ovim slučajevima da smanje kašnjenja na minimum.

F. Administrativne greške

OEBS je takođe zapazio razne administrativne greške prilikom nadgledanja rada Specijalne komore:

U nekim slučajevima, podnesak jedne stranke nije bio u spisu predmeta druge stranke ili u spisu predmeta Specijalne komore. Specijalna komora je tuženoj strani poslala dopunu tužbe. Tokom rasprave ona nije bila u sudskim spisima. U tri slična predmeta, dva podnosioca tužbe nisu dobili izjavu tužene strane. U trećem predmetu tokom rasprave jedan od podnesaka tužitelja nije bio u sudskim spisima. Nešto slično dogodilo se u još jednom predmetu koji je nadgledao OEBS²³⁹.

U predmetu u vezi sa spiskom radnika, u zahtevu za upis u administraciji Specijalne komore (i presudi od 10. oktobra 2006. godine) kaže se da je „rok za žalbe 12.06.2006“. Međutim, Komora je primila tužbu koja je prema istom zahtevu za upis datirana 06/07/2006 (posle roka).

---

²³⁹ Ovo ne znači neminovno da postoje mnoge administrativne greške. OEBS je zapazio da dokumenta iz glavnog spisa predmeta ponekad privremeno uzima jedan od predmetnih sudija da preispita spise, ili da napravi fotokopije, ali ih kasnije vraća.

IX. ZAKLJUČAK

Ovaj izveštaj pruža kratki pregled zakona koji se odnose na Povereničku agenciju i Specijalnu komoru, i ističe probleme u poštovanju međunarodnih standarda o ljudskim pravima. Posebno treba istaći da su, pravila Povereničke agencije kompleksna i ne ispunjavaju proceduralne zahteve Konvencije, ako se privatizacija smatra za eksproprijaciju. Veliki problem sa zakonima o Specijalnoj komori je u tome da oni ne predviđaju strankama pravo na žalbu.²⁴⁰

Prilikom neposrednog nadgledanja predmeta u Specijalnoj komori OEBS je zapazio probleme kao što su neobjavljivanje odluka, nepropisno preuzimanje nadležnosti od strane redovnih sudova za stvari koje spadaju u prvenstvenu ili isključivu nadležnost Specijalne komore, odlaganja u sudskim postupcima, loše zastupanje Povereničke agencije i ostalih advokata i kašnjenja u postupcima.

Privatizacija na Kosovu odvija se već oko četiri godine i Poverenička agencija je prodala mnoga veća i perspektivnija društvena preduzeća. Ostala važna DP – kao što je ono na skijaškim terenima Brezovice/Brezovicë – tek treba da se privatizuju. Mnogo više preduzeća moraće da ide u likvidaciju. Štaviše, Poverenička agencija mora da okonča likvidacije i reorganizacije – kao što je rudnik Trepça /Trepča – koja je pokrenuta, ali još nije završena.

Pošto će privatizacija imati ključni značaj za budući ekonomski i politički razvoj Kosova, jako je bitno da proces koji vodi Poverenička agencija i sudska revizija koju vrši Specijalna komora budu pravični, transparentni i da su u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava.

---

²⁴⁰ Međutim, nova Uredba UNMIK-a br. 2008/4 koja će stupiti na snagu 31. maja 2008 godine omogućava pravo na žalbu.

PREPORUKE

Preporučene promene u zakonodavstvu

- Uredba UNMIK-a br. 2005/18 u vezi Poverenička agencije mora da bud izmenjena da bi osigurala da pravila upravljanja privatizacijom odgovaraju sa zahtevima iz člana 1 protokola 1 Konvencije u vezi sa zaštitom imovine. Zakon treba da obezbedi određivanje vlasnika i povraćaj imovine njenim pravim vlasnicima pre privatizacije. Zakon treba da bude valjan i detaljan. Dalje, zakon treba takođe da razjasni koje tuže o vlasništvu će biti priznate (zakon o restituciji treba da bude napisan i objavljen).
- Treba definisati pojam „povereništvo”.
- Izmeniti član 13.1 Uredbe UNMIK-a br. 2007/1, koji omogućuje privremeno obustavljanje prijema potraživanja protiv DP u likvidaciji jednostavnim obaveštenjem Specijalne komore kako bi se omogućilo sudske preispitivanje.
- Zakonodavac treba da ponovo razmotri pravila i propise koja se tiču prava radnika na 20 % od dela prihoda od prodaje i likvidacije, da bi se obezbedila pravična raspodela prihoda od privatizacije.
- Uredba UNMIK-a br. 2002/13 i 2008/4 i administrativna naređenja treba da bude izmenjena da bi se obezbedilo da sudske odredbe budu oslobođenje političkog uticaja.
- Zakonodavac treba da smanji broj i da pojednostavi uredbe i administrativna naređenja koja se odnose na Specijalnu komoru, Povereničku agenciju i proces privatizacije. Moraju da budu otklonjeni sukobi sa ostalim kosovskim zakonima, kao što je dokaz koji je potreban u diskriminacionim predmetima i uslovi za podnošenje žalbe na presudu.

Specijalnoj komori

- Da objavi i da omogući da su sudske odluke u štampanom i elektronskom formatu dostupne javnosti (npr. na internetu).

Kosovskoj povereničkoj agenciji

- U Pravilima tendera da objasni zakon koji se primenjuje i način rešavanja sporova.
- Objavi pravila koja se tiču administracije i likvidacije DP-a, i da omogući da njena operativna politika i tromesečni, godišnji i revizorski izveštaji budu dostupni javnosti.
- Da uvek ima dobro pripremljenu odbranu kada god dobije informaciju da su pokrenuti postupci protiv DP pred redovnim sudom i u predmetima pred Specijalnom komorom u kojima je ona jedna od strana.

Advokatskoj komori Kosova:

- Održi programe obuke za advokate o zakonima koje se odnose na Specijalnu komoru, Povereničku agenciju i proces privatizacije.
- Disciplinski sankcioniše advokate koji krše odredbe Kodeksa profesionalne etike advokata.

Aneks I: Činjenice i brojke Povereničke agencije i Specijalne komore

Specijalna komora

Specijalna komora je započela sa svojim radom juna 2003. Od oktobra 2007. god. Specijalna komora ima ukupno 32 zaposlena lica, uključujući petoro sudija (troje međunarodnih i dvoje domaćih), petoro pravnika (troje međunarodnih i dvoje domaćih), jednog sekretara, petoro prevodioca i jednog sudskog zapisničara. Ukupno ima 12 međunarodnih i 20 domaćih službenika.

Od sadašnjih sudija, troje međunarodne sudije su počeli da rade u Specijalnoj komori početkom 2005. godine, jedan od domaćih sudija je došao pre 2005. godine, a drugi domaći sudija je počeo da radi početkom 2007.

Specijalna komora razlikuje sledeće kategorije predmeta: žalbeni postupci; zahtevi u skladu sa uredbom o reorganizaciji; tužbe poverioca protiv odluka komisija za likvidaciju; i žalbe u vezi sa spiskom radnika.²⁴¹ Sledi pregled po kategorijama predmeta koji su rešeni i čije je rešavanje u toku.

Žalbe

Godina	Ukupan broj žalbi	Rešene	U toku
2005	4	3	1
2006	27	15	12
2007	59	5	54
Ukupno	90	23	67

Zahtevi u skladu sa uredbom o reorganizaciji

Godina	Ukupan broj zahteva	Rešeni	U toku
2005	6	4	2
2006	1	1	0
Total	7	5	2

Tužbe protiv odluka komisija za likvidaciju

Godina	Ukupan broj tužbi	Rešene	U toku
2006	7	3	4
2007	6	2	4
Ukupno	13	5	8

²⁴¹ Postoji još jedna kategorija, Slučajevi zaštite zakonitosti. Ova kategorija nije ovde obuhvaćena jer OEBS zna samo za jedan slučaj.

Žalbe u vezi sa spiskom radnika²⁴²

Godina	Ukupan broj žalbi	Rešene	U toku
2003	17	Odloženo za 2004.	0
2004	2101	2101	0
2005	2030	1978	3
2006	1251	1247	6
2007	1		1
Total	5385	5326	10

Poverenička agencija

Poverenička agencija je nezavisno telo koje ima potpunu pravnu sposobnost.²⁴³ Njeno glavno sedište je u Prishtinë/Prištini i ima pet regionalnih kancelarija, u Prishtinë/Prištini, Prizrenu, Mitrovicë/Mitrovici, Pejë/Peći i Gjilan/Gnjilanu. Poverenička agencija ima deonički (osnovni) kapital od 10.000.000 € od kojih se 1.000.000 € isplaćuje²⁴⁴ iz Kosovskog konsolidovanog fonda.²⁴⁵ Kosovska poverenička agencija ima Odbor direktora koji se sastoji od osam članova -- četiri međunarodna direktora i četiri stanovnika Kosova.²⁴⁶ Odbor imenuje upravnog direktora (koji je član Odbora) i zamenika upravnog direktora na osnovu nominacije predsedavajućeg.²⁴⁷ Poverenička agencija u proseku ima ukupan broj od 245 radnika, uključujući 44 međunarodna radnika, 201 Kosovca i šestoro međunarodnih konsultanata. U glavnoj zgradi ima 30 radnika zaduženih za DP, uključujući oko 12 međunarodnih i petoro kosovskih advokata.

Poverenička agencija ima veliku jedinicu za potraživanja, sa kancelarijom u Beogradu, za evidentiranje i obradu desetine hiljada zahteva za potraživanje, ponekad protiv Povereničke agencije, ali uglavnom protiv DP. Tokom privatizacije se obično pojavljuju vlasnička potraživanja. Tokom likvidacije DP-a, pojavljuju se potraživanja poverilaca koja su predmet odluke odgovarajuće komisije za likvidaciju i mogućeg razmatranja od strane Revizionog odbora i daljeg razmatranja od strane Specijalne komore.²⁴⁸

²⁴² Specijalna komora je od oktobra 2007. rešila 5326 žalbi u vezi sa spiskom radnika, ali još uvek nisu donete individualna presuda za svakog podnosioca žalbe. Tamo gde je to bilo moguće Komora je obuhvatila sve žalbe svakog privatizovanog preduzeća u jednoj presudi. Međutim, za ove slučajeve je potrebno dosta vremena, jer sud mora da proveri važne dokaze za svakog podnosioca tužbe.

²⁴³ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 1.

²⁴⁴ Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 17.

²⁴⁵ Informacija iz Povereničke agencije.

²⁴⁶ Specijalni Predstavnik Generalnog Sekretara imenuje kosovske direktore, od kojih jedan obavlja funkciju zamenika predsedavajućeg Odbora. Trojica kosovskih direktora su ministri u Privremenim institucijama samouprave, uključujući ministra iz zajednice kosovskih Srba. Četvrti kosovski ministar je predsednik Saveza nezavisnih sindikata Kosova. Međunarodni direktori su zamenik Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za ekonomsku rekonstrukciju, koji ima funkciju predsedavajućeg Odbora; zamenik zamenika Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za ekonomsku rekonstrukciju; zamenik Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za civilnu administraciju i upravni direktor Povereničke agencije. Direktori, osim predsedavajućeg i zamenika predsedavajućeg, imaju dvogodišnji mandat sa mogućnošću obnove mandata.

²⁴⁷ Odbor direktora može bilo kada da otpusti upravnog direktora i zamenika upravnog direktora, Uredba UNMIK-a br. 2005/18, član 15.5.

²⁴⁸ Administrativno naređenje br. 2007/1, član 9.

Ukupan broj DP-a koje vodi Poverenička agencija je otprilike oko 650. U zavisnosti od vrednosti, veličine i značaja nekog DP-a, Poverenička agencija upravlja posredno ili neposredno nekim društvenim preduzećima.

Poverenička agencija je odredila 110 društvenih preduzeća za likvidaciju. Većina ovih „značajnijih“ DP-a, u kojima je korist od ekonomskog razvoja bila izvesna ili su tehničke (npr. katastarske) komplikacije izgledale minimalne, su privatizovana. Od preostalih (otprilike 550) društvenih preduzeća, jedan broj će proći kroz proces privatizacije i likvidacije. Druga DP-a, čija su sredstva mala ili su tehničke komplikacije (nema katastarskih podataka itd.) velike, biće likvidirana. Još uvek nije završena nijedna likvidacija tako da (ili zbog toga) poverioci još uvek nisu dobili isplate.²⁴⁹

---

²⁴⁹ U skladu sa informacijom koja je dobijena na intervjuu sa službenicima Povereničke agencije, novembra 2007. godine.